

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

Навчальний посібник

Чернівці

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
2020

УДК 346
Г 722

Друкується за ухвалою вченої ради
Чернівецького національного університету
імені Юрія Федьковича
Протокол № 3 від 06 квітня 2020 р.

Рецензенти:

Поляков Б. М. – доктор юридичних наук, професор, суддя Північного апеляційного господарського суду;

Степанова Т. В. – доктор юридичних наук, професор кафедри адміністративного та господарського права Одеського національного університету імені І.І. Мечникова.

Г 722

Господарське право : навч. посібник / укл. А.А. Бутирський. – Чернівці : Чернівецьк. нац. ун-т ім. Ю. Федьковича, 2020. – 144 с.
ISBN 978-966-423-000-0

Навчальний посібник містить мету і завдання навчальної дисципліни «Господарське право», опис навчальної дисципліни, програму курсу, плани практичних занять із ситуативними задачами, тематику самостійної роботи, перелік екзаменаційних питань, короткий зміст навчальних елементів та список рекомендованої літератури до курсу. Відповідає вимогам програми «Господарське право». Для студентів, аспірантів і викладачів юридичних вузів і факультетів.

УДК 346

ISBN 978-966-423-000-0

© Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича, 2020

© Бутирський А.А. (укладач), 2020

ЗМІСТ

Мета і завдання навчальної дисципліни	4
Опис навчальної дисципліни	6
Програма курсу	10
Змістовий модуль 1.	14
Н.Е. 1.1. Поняття, метод і система господарського права.....	14
Н.Е. 1.2. Державне регулювання господарської діяльності: цілі та засоби здійснення	20
Н.Е. 1.3. Господарське законодавство	27
Н.Е. 1.4. Суб'єкти господарських правовідносин: загальна характеристика; порядок утворення та державної реєстрації; майнова основа господарювання	31
Н.Е. 1.5. Правовий статус та організаційно-правові засади діяльності окремих суб'єктів господарювання.....	42
Змістовий модуль 2.	48
Н.Е. 2.1. Господарський договір.....	48
Н.Е. 2.2. Відповідальність у господарських правовідносинах	54
Н.Е. 2.3. Правове регулювання економічної конкуренції.....	62
Н.Е. 2.4. Правове регулювання банкрутства	71
Н.Е. 2.5. Правове регулювання біржової діяльності.....	79
Н.Е. 2.6. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності	83
Завдання для практичних занять	89
Завдання для самостійної роботи	118
Перелік екзаменаційних питань	119
Список рекомендованої літератури	123

МЕТА І ЗАВДАННЯ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Господарське право – це одна з базових навчальних дисциплін, що викладається студентам вищих навчальних закладів України. У межах даної дисципліни досліджуються суспільні відносини, що складаються у сфері економіки у процесі господарської діяльності підприємств, організацій і установ. Предмет регулювання господарського права – господарські правовідносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між іншими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання.

Сьогоднішнє життя вимагає від професійного юриста не тільки вміння практично володіти енциклопедичними знаннями, але й уміння застосовувати закони логіки, численні практичні навички, вміння орієнтуватися у суміжних галузях знань – економіці, соціології, філософії тощо.

Складність правового регулювання сфери господарювання зумовлена об'єктивними чинниками, а саме динамізмом та великою різноманітністю господарських відносин. Це підвищує вимоги до майбутніх фахівців-правників щодо знань основ господарського права та практичних навичок його застосування в повсякденній правозастосовній практиці, у регулюванні господарських відносин на локальному рівні – при розробці установчих та внутрішніх документів суб'єктів господарювання, господарських договорів.

Програма курсу побудована на об'єктивній єдності господарських відносин, а також на поєднанні публічних (державних) і приватних (колективних, індивідуальних) інтересів у сфері господарювання.

Програма курсу передбачає формування основних знань у сфері господарського права та відпрацювання навичок у господарській практиці. Правові знання, отриманні при вивченні курсу, покликані допомагати студентам як майбутнім юристам, правильно будувати правовідносини в конкретних галузях виробничої, науково-виробничої, комерційної діяльності, а також знаходити правильні рішення в різних організаційно-економічних та правових ситуаціях.

Головною метою даного курсу є забезпечення опанування студентами основних знань ыз правового регулювання суспільних відносин щодо організації, безпосереднього здійснення господарської діяльності та управління нею.

За результатами вивчення матеріалу з господарського права в межах відведених годин та тематичного плану дисципліни студенти повинні:

- розуміти:**
- сутність та призначення господарського права;
 - сутність державного регулювання господарської діяльності;
 - конституційні засади господарського законодавства;
 - визначати порядок реєстрації суб'єктів господарювання;
 - сутність господарських договорів;
- знати:**
- поняття, ознаки та види господарської діяльності та господарських правовідносин;
 - поняття та види засобів державного регулювання;
 - особливості правового становища окремих суб'єктів господарювання;
 - ознаки, види та функції господарського договору;
 - сутність та види господарсько-правової відповідальності;
- вміти:**
- вирізняти господарські правовідносини від інших відносин;
 - визначати необхідність застосування конкретних засобів державного регулювання;
 - розв'язувати практичні завдання, пов'язані із застосуванням господарського законодавства;
 - визначати порядок реєстрації суб'єктів господарювання;
 - визначати особливості правового становища окремих суб'єктів господарювання;
 - укладати господарські договори;
 - визначати вид відповідальності за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства.

ОПИС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

СІТКА ГОДИН (загальна інформація)

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів: 3,0	Галузь знань: 08 «Право»	обов'язкова навчальна дисципліна	
Змістових модулів: 2	Спеціальність: 081 «Право»	Рік підготовки:	
Індивідуальні науково-практичні завдання: курс. роб. експ. висн. реферати і тематичні доповіді		2019-2020	2019-2020
		Семестр 4, 5	
Загальна кількість годин: 90 год.		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: 4 год. аудиторних: 2 год. самостійної роботи студента: год./на тижд.	Освітньо-кваліфікаційний рівень: Бакалавр	15 год.	8 год.
		Практичні заняття	
		45 год.	8 год.
		Самостійна робота	
		30	78
		Форма підсумкового контролю: іспит	

Примітка: Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної та індивідуальної роботи становить:
 для денної форми навчання – 1 : 1,4
 для заочної форми навчання – 1 : 5

СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин									
	денна форма					Заочна форма				
	усього	у тому числі				усього	у тому числі			
		л	пр	інд	с.р.		л	пр	інд	с.р.
Змістовий модуль 1. Загальні положення господарського права. Суб'єкти господарських правовідносин										
Н.Е. 1.1. Поняття, метод і система господарського права.	7	1	4	-	2	7,5	0,5	-	-	7
Н.Е. 1.2. Державне регулювання господарської діяльності: цілі та засоби здійснення.	7	1	4	-	2	8	-	1	-	7
Н.Е. 1.3. Господарське законодавство.	7	1	4	-	2	9,5	0,5	1	-	8
Н.Е. 1.4. Суб'єкти господарських правовідносин: загальна характеристика; порядок утворення та державної реєстрації; майнова основа господарювання.	10	2	5	-	3	9	1	1	-	7
Н.Е. 1.5. Правовий статус і організаційно-правові засади діяльності окремих суб'єктів господарювання.	9	2	4	-	3	8	-	1	-	7
Разом по модулю 1	40	7	21	-	12	42	2	4	-	36

Змістовий модуль 2. Господарські договори. Діяльність суб'єктів господарських правовідносин										
Н.Е. 2.1. Господарський договір.	8	1	4	-	3	8	-	1	-	7
Н.Е. 2.2. Відповідальність у господарських правовідносинах.	9	2	4	-	3	9	1	1	-	7
Н.Е. 2.3. Правове регулювання економічної конкуренції.	8	1	4	-	3	7	-	-	-	7
Н.Е. 2.4. Правове регулювання банкрутства.	9	2	4	-	3	9	1	1	-	7
Н.Е. 2.5. Правове регулювання біржової діяльності.	8	1	4	-	3	7	-	-	-	7
Н.Е. 2.6. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності.	8	1	4	-	3	8	-	1	-	7
Разом по модулю 2	50	8	24	-	18	48	2	4	-	42
ВСЬОГО	90	15	45	-	30	90	4	8	-	78

ТЕМИ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ ІЗ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назва теми
1.	Господарське право в системі права України
2.	Державне регулювання господарської діяльності як форма охорони публічних інтересів в умовах ринкової економіки
3.	Господарське законодавство
4.	Суб'єкти господарських правовідносин: загальна

	характеристика; порядок утворення та державної реєстрації; майнова основа господарювання
5.	Правовий статус і організаційно-правові засади діяльності окремих суб'єктів господарювання
6.	Господарський договір
7.	Відповідальність у господарських правовідносинах
8.	Правове регулювання економічної конференції
9.	Правове регулювання банкрутства
10.	Правове регулювання біржової діяльності
11.	Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності

ТЕМАТИКА ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАНЯТЬ З НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

№ п/п	Назва теми
1.	Господарське право vs. Цивільне право
2.	Практика Верховного Суду в корпоративних спорах
3.	Особливості правового статусу акціонерних товариств
4.	Спори з Антимонопольним комітетом України
5.	Субсидіарна відповідальність власників (засновників) юридичної особи
6.	Державна реєстрація створення та припинення юридичних осіб
7.	Перспективи запровадження банкрутства фізичних осіб
8.	Практика Європейського Суду з прав людини у економічних спорах

ПРОГРАМА КУРСУ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1

ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА. СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІНОСИН

НЕ 1.1. Поняття, метод і система господарського права

Господарська діяльність як предмет господарського права: поняття, ознаки, принципи здійснення. Види господарської діяльності. Поняття, особливості та види господарських правовідносин. Методи правового регулювання господарських відносин. Господарське право як галузь права. Господарське право як правова наука. Господарське права як навчальна дисципліна.

НЕ 1.2. Державне регулювання господарської діяльності: цілі та засоби здійснення

Цілі і завдання правового закріплення державної економічної політики. Прогнозування та планування економічного та соціального розвитку. Засоби державного регулювання господарських відносин. Податки в механізмі державного впливу на господарські відносини. Державний контроль та нагляд за господарською діяльністю. Особливості управління економічною діяльністю у державному секторі економіки. Державна регуляторна політика у сфері господарювання.

НЕ 1.3. Господарське законодавство

Конституційні засади правопорядку у сфері господарювання. Поняття, ознаки та особливості господарського законодавства. Система господарського законодавства. Господарсько-правові норми: поняття і види. Поняття вдосконалення господарського законодавства.

НЕ 1.4. Суб'єкти господарських правовідносин: загальна характеристика, порядок утворення та державної реєстрації; майнова основа господарювання

Поняття, ознаки та види суб'єктів господарських правовідносин. Порядок утворення та державної реєстрації суб'єктів господарювання. Державна реєстрація припинення суб'єктів господарювання. Припинення діяльності суб'єктів господарювання. Правовий режим майна суб'єктів господарювання. Поняття установчих документів господарської організації.

НЕ 1.5. Правовий статус та організаційно-правові засади діяльності окремих суб'єктів господарювання

Поняття підприємства та його основні ознаки. Види та організаційно-правові форми підприємства. Особливості правового становища окремих видів підприємств. Правове становище господарських товариств. Поняття та характерні риси господарських товариств. Класифікація господарських товариств. Правове становище індивідуальних підприємців та інших суб'єктів господарювання. Кредитні спілки у сфері господарювання. Фермерське господарство. Особисте селянське господарство. Благодійні та інші неприбуткові організації. Відокремлений підрозділ господарської організації. Господарські об'єднання: поняття, види, особливості правового становища.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

ГОСПОДАРСЬКІ ДОГОВОРИ. ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

НЕ 2.1. Господарський договір

Поняття та ознаки господарського договору. Класифікація господарських договорів. Функції господарського договору. Порядок укладення, зміни і розірвання господарського договору.

Зміст господарського договору. Форма господарського договору. Способи забезпечення належного виконання господарського договору. Особливості правового регулювання окремих видів господарських договорів. Договори на реалізацію майна. Підрядні договори. Договори на користування чужим майном: договір оренди, договір лізингу. Транспортні договори.

НЕ 2.2. Відповідальність у господарських правовідносинах

Поняття та ознаки господарсько-правової відповідальності. Види господарсько-правової відповідальності. Функції та підстави господарсько-правової відповідальності. Принципи, межі та строки господарсько-правової відповідальності. Форми господарсько-правової відповідальності. Відшкодування збитків. Неустойка (штрафні санкції). Оперативно-господарські санкції. Планово-госпрозрахункові санкції. Адміністративно-господарські санкції. Господарсько-адміністративний штраф. Конфіскація.

НЕ 2.3. Правове регулювання економічної конкуренції

Поняття, роль та основні принципи економічної конкуренції. Функції економічної конкуренції. Поняття недобросовісної конкуренції та монополістичних порушень. Правові засади державного регулювання економічної конкуренції. Правовий статус антимонопольних органів. Відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства. Недобросовісна конкуренція. Антиконтурентні дії (монополістичні зловживання). Порушення щодо антимонопольних органів.

НЕ 2.4. Правове регулювання банкрутства

Поняття банкрутства та його ознаки. Сторони у справі про банкрутство. Стадії провадження у справі про банкрутство. Судові процедури, що застосовуються до боржника в процесі провадження справи про банкрутство: поняття, підстави

застосування. Розпорядження майном боржника як судова процедура у справі про банкрутство. Санація боржника як судова процедура у справі про банкрутство. Мирова угода як судова процедура у справі про банкрутство. Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство.

НЕ 2.5. Правове регулювання біржової діяльності

Поняття, ознаки та види бірж. Правове становище товарної біржі. Угоди товарної біржі. Правила біржової торгівлі. Правове становище фондової біржі.

НЕ 2.6. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності

Поняття та види зовнішньоекономічної діяльності. Система нормативних актів про зовнішньоекономічну діяльність. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності. Правовий режим зовнішньоекономічної діяльності. Зовнішньоекономічний договір.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА. СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

Н.Е. 1.1. ПОНЯТТЯ, МЕТОД І СИСТЕМА ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА

Під час вивчення даної теми студенти повинні звернути увагу на з'ясування змісту категорії «господарська діяльність». Господарська діяльність – це важливий вид суспільних відносин, що має принципово важливе значення для держави, економіки, об'єднань людей і конкретних осіб. Предметом регулювання господарського права є господарська діяльність.

Господарську діяльність у ст. 3 ГКУ визначено як «діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, яка спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність»¹ (ст. 3 ГКУ).

Ознаки господарської діяльності
1) господарську діяльність здійснюють виключно суб'єкти господарювання;
2) господарська діяльність здійснюється у сфері суспільного виробництва і спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг;
3) господарська діяльність спрямована на задоволення приватних інтересів суб'єктів господарювання за умови дотримання ними певних публічних інтересів;
4) результати господарської діяльності мають вартісний характер.

¹ Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

Види господарської діяльності	
<i>Комерційна</i>	<i>Некомерційна</i>
здійснюється з метою одержання прибутку	здійснюється без мети одержання прибутку
<p><i>Комерційна господарська діяльність є підприємництвом. Законодавче визначення підприємництва наводиться у ст. 42 ГКУ, згідно з якою, «підприємництво – це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку»¹ (ст. 42 ГКУ).</i></p>	<p><i>Некомерційне господарювання (ст. 52 ГКУ) – це «самостійна систематична господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання, спрямована на досягнення економічних, соціальних та інших результатів без мети одержання прибутку. Некомерційна господарська діяльність здійснюється суб'єктами господарювання державного або комунального секторів економіки у галузях (видах діяльності), в яких відповідно до статті 12 ГКУ забороняється підприємництво, на основі рішення відповідного органу державної влади чи органу місцевого самоврядування. Некомерційна господарська діяльність може здійснюватися також іншими суб'єктами господарювання, яким здійснення господарської діяльності у формі підприємництва забороняється законом. Не можуть здійснювати некомерційну господарську діяльність органи державної влади, органи місцевого самоврядування, їх посадові особи»² (ст. 52 ГКУ).</i></p>

¹ Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

² Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

Господарська діяльність здійснюється відповідно до визначених у ст. 6 ГКУ «загальних принципів господарювання в Україні, до яких належить:

1) забезпечення економічної багатоманітності та рівний захист державою усіх суб'єктів господарювання;

2) свобода підприємницької діяльності у межах, визначених законом;

3) вільний рух капіталів, товарів та послуг на території України;

4) обмеження державного регулювання економічних процесів у зв'язку з необхідністю забезпечення соціальної спрямованості економіки, добросовісної конкуренції у підприємництві, екологічного захисту населення, захисту прав споживачів та безпеки суспільства і держави;

5) захист національного товаровиробника;

6) заборона незаконного втручання органів державної влади та органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб у господарські відносини»¹ (ст. 6 ГКУ).

ГКУ регулює господарські відносини, що виникають у процесі організації та здійснення господарської діяльності між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання. Виходячи з наведеного визначення, можна зробити висновок, що господарські правовідносини складаються з двох елементів: організаційного і майнового.

Види господарських відносин		
<i>Господарсько-виробничі</i>	<i>Організаційно-господарські</i>	<i>Внутрішньогосподарські відносини</i>
відносини, що виникають між суб'єктами господарювання при безпосередньому	відносини, що складаються між суб'єктами господарювання та суб'єктами організаційно-господар-	виникають між структурними підрозділами суб'єкта господарювання, та відносини суб'єкта господарювання з його структурними

¹ Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

здійсненні господарської діяльності.	ських повноважень у процесі управління господарською діяльністю.	підрозділами.
--------------------------------------	--	---------------

Під **методами** господарського права розуміють сукупність способів регулюючого впливу норм господарського права на поведінку суб'єктів господарських правовідносин.

Методи правового регулювання господарських відносин		
<i>Метод автономних рішень</i>	<i>Метод владних приписів</i>	<i>Метод рекомендацій</i>
Суб'єкти господарювання мають право з власної ініціативи ухвалювати будь-які рішення, які не суперечать законодавству України	Діяльність суб'єктів господарювання підпорядковується обов'язковим моделям правовідносин, що визначені законодавством	Держава регулює поведінку суб'єктів господарювання шляхом рекомендованих моделей відповідних відносин

О.М. Вінник визначає *Господарське право* як «систему правових норм, які регулюють відносини з приводу безпосереднього здійснення господарської діяльності та керівництва нею із застосуванням різних методів правового регулювання»¹.

У свою чергу, *наука господарського права*, на думку О.М. Вінник, «вивчає історію становлення та розвитку системи правового регулювання господарських відносин в Україні та за кордоном, виявляє закономірності, тенденції, прогалини правового регулювання господарських відносин та напрацьовує рекомендації щодо вдосконалення як правового регулювання, так і правозастосовної практики, використовуючи різноманітні наукові методи»².

¹ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 45.

² Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 47.

Господарське право як навчальна дисципліна – це сукупність знань і навичок правового регулювання господарської діяльності та застосування правових норм у повсякденній господарській діяльності.

Загальний курс господарського права становить певну систему, в якій виділяються загальна та спеціальна частини.

Загальна частина господарського права вивчає основні положення правового регулювання господарської діяльності незалежно від галузі та сфери цієї діяльності. Натомість, *спеціальна частина* господарського права містить матеріал щодо правового регулювання господарської діяльності в окремих галузях і сферах господарського життя.

Питання для перевірки знань

1. Дайте визначення поняття «господарська діяльність».
2. Перелічіть принципи здійснення господарської діяльності та охарактеризуйте кожен з них.
3. Дайте визначення поняття «господарські правовідносини» та відмежуйте їх від інших видів правовідносин (цивільних, адміністративних, фінансових).
4. Охарактеризуйте господарське право як галузь права.
5. Охарактеризуйте предмет господарського права як науки та навчальної дисципліни.

Список рекомендованої літератури:

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
2. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
3. Абрамов Н. А. Обновленный хозяйственный процесс Украины: учеб. пособие (курс лекций). 3-е изд., обновл. и доп. Х.: Бурун Книга, 2012. 192 с.
4. Безух О. Приватне право і приватні відносини в умовах ринкової економіки. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 27–33.

5. Бобкова А., Захарченко А. Види організаційно-господарських відносин. *Право України*. 2019. № 8. С. 65–80.
6. Коваль І., Павлюченко Ю. Загальні засади господарського права та проблеми участі держави в регулюванні господарської діяльності. *Право України*. 2019. № 8. С. 15–30.
7. Лаптев В. В. Хозяйственное право – основа предпринимательской деятельности. *Государство и право*. 1994. №4. С. 61–69.
8. Мамутов В. К., Чувпило О. О. Господарче право зарубіжних країн : Підручник. К., 1996. 351 с.
9. Мартемьянов В. С. Хозяйственное право. Т.1. Общие положения : Курс лекций. М., 1994. 312 с.
10. Пашков В. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях як навчальна дисципліна та складова господарсько-правової освіти. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2010. № 4. С. 186–194.
11. Побирченко И. Г. Хозяйственная юрисдикция (общее учение). К., 1973. 252 с.
12. Похиленко І. С. Метод інституційних рекомендацій як один із методів господарського процесуального права. *Вісник господарського судочинства*. 2011. № 4. С. 103–107.
13. Степанова Т. В. Системоутворюючий вплив Господарського кодексу України на відносини господарського обігу. *10 років застосування Господарського кодексу України: сучасний стан та перспективи вдосконалення кодифікації* : зб. доп. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14 листоп. 2014 р.). Одеса : Юрид. літ., 2014. С. 139–142.

Правові акти:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.
3. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

Н.Е. 1.2. ДЕРЖАВНЕ РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ: ЦІЛІ ТА ЗАСОБИ ЗДІЙСНЕННЯ

Роль держави у регулюванні господарських правовідносин важко переоцінити, оскільки будь-яка економіка потребує її впливу.

Необхідність участі держави у регулюванні економіки зумовлена соціальною спрямованістю економіки та необхідністю здійснення правового регулювання обігу та використання державного майна.

Держана економічна політика – це закріплені в економіко-правових документах цілі і завдання, що ставить перед собою держава, забезпечуючи комплексне розв’язання подвійного завдання: поєднання в економічному житті ринкових засад господарювання і соціальної спрямованості економіки, що ґрунтується на оптимальному узгодженні інтересів суб’єктів господарювання, споживачів, суспільства в цілому та його різних верств.

Держава реалізує економічну і соціальну політику у сфері господарювання у двох формах	
<i>у формі довгострокової (стратегічної) політики</i>	<i>у формі поточної (тактичної) політики</i>
<i>Економічна стратегія</i> – це, згідно з ч. 2 ст. 9 ГКУ, «обраний державою курс економічної політики, розрахований на тривалу перспективу і спрямований на вирішення крупномасштабних економічних та соціальних завдань, завдань культурного розвитку, забезпечення економічної безпеки держави, збереження і примноження її економічного потенціалу і національного багатства, підвищення народного добробуту» ¹ (ч. 2 ст. 9 ГКУ).	<i>Економічна тактика</i> – це, згідно з ч. 3 ст. 9 ГКУ, «сукупність найближчих цілей, завдань, засобів і способів їх досягнення для реалізації стратегічного курсу економічної політики в конкретних умовах, що складаються в поточному періоді розвитку економіки» ² (ч. 2 ст. 9 ГКУ).

¹ Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

² Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

Цілями економічної політики держави є:

- забезпечення високої ефективності виробництва і діяльності підприємців;
- створення умов стабільного економічного росту;
- підтримка повної зайнятості;
- забезпечення стабільності грошового обігу;
- недопущення інфляції, підтримка рівноваги платіжного балансу.

Необхідно виділити такі правові форми здійснення державного регулювання економіки, як державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України.

Відповідно до ст. 1 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України», *державне прогнозування економічного і соціального розвитку* – це «науково обґрунтоване передбачення напрямів розвитку країни, окремих галузей економіки або окремих адміністративно-територіальних одиниць, можливого стану економіки та соціальної сфери в майбутньому, а також альтернативних шляхів і строків досягнення параметрів економічного і соціального розвитку»¹ (ст. 1 Закону України «Про державне прогнозування та розроблення програм економічного і соціального розвитку України»).

До основних форм державного планування господарської діяльності слід віднести Державну програму економічного та соціального розвитку України, Державний бюджет України, а також інші державні програми з питань економічного і соціального розвитку, порядок розробки, завдання та реалізація яких визначаються законом про державні програми.

¹ Про державне прогнозування та розробку програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 25. Ст.195.

Форми державного регулювання	
<i>Законодавча</i>	полягає у прийнятті законодавчих актів, зміст яких спрямований на забезпечення рівних можливостей для суб'єктів підприємництва, перешкодження монополізації ринку тощо.
<i>Податкова</i>	передбачають використання податків та кредитів із метою впливу на обсяг виробництва. Змінюючи податкові ставки, застосовуючи пільгові кредити,
<i>Кредитна</i>	уряд впливає на обсяг виробництва, стимулює експорт, підтримує певні галузі економіки, які мають важливе значення для держави.
<i>Субвенційна</i>	здійснюється шляхом надання державних субсидій або податкових пільг окремим галузям економіки.

До основних засобів регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання входять:

- 1) державне замовлення;
- 2) ліцензування, патентування і квотування;
- 3) сертифікація та стандартизація;
- 4) застосування нормативів та лімітів;
- 5) регулювання цін і тарифів;
- 6) надання інвестиційних, податкових та інших пільг;
- 7) надання дотацій, компенсацій, цільових інновацій та субсидій.

Особливість державного сектора економіки полягає в тому, що суб'єктами господарювання в ньому є:

- суб'єкти, що діють на основі лише державної власності,
- суб'єкти, державна частка у статутному фонді яких перевищує п'ятдесят відсотків,
- суб'єкти, державна частка у статутному фонді яких становить величину, яка забезпечує державі право вирішального впливу на господарську діяльність цих суб'єктів.

Суб'єктами управління у державному секторі економіки є Кабінет Міністрів України, міністерства, інші органи влади та організації. Їх повноваження щодо суб'єктів господарювання (господарська компетенція) визначаються законом.

Держава реалізує право державної власності у державному секторі економіки через систему організаційно-господарських повноважень відповідних органів управління щодо суб'єктів

господарювання, що належать до цього сектора і здійснюють свою діяльність на основі права господарського відання або права оперативного управління.

Правовий статус окремого суб'єкта господарювання у державному секторі економіки визначається уповноваженими органами управління відповідно до вимог ГК та інших законів. Відносини органів управління з названими суб'єктами господарювання у випадках, передбачених законом, можуть здійснюватися на договірних засадах.

Держава застосовує до суб'єктів господарювання у державному секторі економіки усі засоби державного регулювання господарської діяльності, передбачені ГК, враховуючи особливості правового статусу даних суб'єктів.

Органам управління, які здійснюють організаційно-господарські повноваження стосовно суб'єктів господарювання державного сектора економіки, забороняється делегувати іншим суб'єктам повноваження щодо розпорядження державною власністю і повноваження щодо управління діяльністю суб'єктів господарювання, за винятком делегування названих повноважень відповідно до закону органам місцевого самоврядування та інших випадків, передбачених ГК та іншими законами.

Особливості управління господарською діяльністю у комунальному секторі економіки визначені у ст. 24 Господарського кодексу України і за своїм змістом подібні до регулювання у державному секторі економіки.

Питання для перевірки знань

1. Дайте визначення поняття «державна економічна політика».
2. У чому спільні та відмітні риси економічної стратегії та економічної тактики?
3. Перелічіть та розкрийте форми державного керівництва економікою.
4. Розкрийте основні форми державного планування господарської діяльності.
5. Охарактеризуйте основні засоби регулюючого впливу держави на діяльність суб'єктів господарювання.

Список рекомендованої літератури:

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
2. Вінник О.М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
3. Господарське право : практикум / А.Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю.О. Моїсєєв, Ю.М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А.Г. Бобкової. Харків: Право, 2018. 592 с.
4. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одіссей, 2010. 640 с.
5. Вавженчук С. Укладення договору про публічні закупівлі: динаміка законодавства та проблеми правозастосування. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 6–11.
6. Джабраїлов Р., Малолітнева В. Публічні закупівлі як засіб державного регулювання господарської діяльності та реалізації цілей сталого розвитку. *Право України*. 2019. № 8. С. 47–64.
7. Малолітнева В. К. Принцип соціальної відповідальності у публічних закупівлях: досвід ЄС та перспективи для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 53. Т. 1. С. 130–135.
8. Поєдинок В. «Корпоративна соціальна відповідальність» та «бізнес і права людини»: співвідношення концепцій. *Право України*. 2019. № 8. С. 132–144.
9. Поєдинок В. Окремі проблеми правового становища суб'єктів господарювання державного сектора економіки. *Право України*. 2018. № 6. С. 57–70.
10. Правове забезпечення дотримання принципу справедливості в управлінні економікою : монографія / за заг. ред. В. А. Устименка. Київ : НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2017. 156 с.
11. Правові засади досягнення балансу між економічною ефективністю та соціальною справедливістю: монографія / за заг. ред. В. А. Устименка. Київ: НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2018. 144 с.

12. Труш І. В. Господарська правосуб'єктність комунальних підприємств. *Економіка та право*. 2011. № 3. С. 63–67.

13. Устименко В., Гудіма Т. Міграція, монетарна політика та сталий розвиток: господарсько-правовий вимір. *Право України*. 2019. № 8. С. 31–46.

14. Шаповалова О. Принципи інституціоналізації цифрової інфраструктури контролю у сфері господарювання. *Право України*. 2019. № 8. С. 94–106.

15. Швець Д. В. Актуальні проблеми вдосконалення контрольної діяльності у сфері виконавчої влади. *Сучасні проблеми адміністративного права та процесу: тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 черв. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. адмін. права і процесу ф-ту № 3. Харків, 2017. С. 64–66.*

16. Щербина В. Право господарського відання і право оперативного управління: поняття, зміст та сфера застосування в Україні. *Право України*. 2018. № 6. С. 13–30.

Правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Бюджетний кодекс України: затверджений Законом України від 21.06.2001 р. *Голос України*. 2001. № 129.

3. Господарський процесуальний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 06.11.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.

4. Податковий кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. – № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.

5. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

6. Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб : Закон України від 22.12.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 3. Ст. 9.

7. Про державне прогнозування та розробку програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 25. Ст.195.

8. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №51. Ст.292.

9. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні : Закон України від 26.01.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 13. Ст. 110.

10. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263.

11. Про джерела фінансування органів державної влади : Закон України від 30.06.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 34. Ст. 274.

12. Про електроенергетику : Закон України від 16.10.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 1. Ст.1.

13. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 9-10. Ст. 65.

14. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 12-13. Ст. 80.

15. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 30. Ст. 379.

16. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 01.06.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 36. Ст. 299.

17. Про природні монополії : Закон України від 20.04.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 30. Ст. 238.

Н.Е. 1.3. ГОСПОДАРСЬКЕ ЗАКОНОДАВСТВО

Вивчаючи дану тему, потрібно звернути увагу на те, що норми господарського права як загальні правила поведінки суб'єктів господарських відносин функціонують у формі нормативних актів, завдяки яким норми господарського права приймаються, вивчаються і застосовуються, тобто функціонують як загальні обов'язкові правила господарювання.

Основу господарського законодавства становить ГКУ, який є кодифікованим актом. Разом з тим, слід зазначити, що ГКУ подекуди має відсилочний бланкетний характер, а конкретизація правового регулювання господарських відносин здійснюється у законах та інших нормативно-правових актах.

Отже, *господарське законодавство* – це система нормативних актів, які, згідно із законом, є інституційними джерелами господарського права. Основними джерелами господарського права є саме закони та інші нормативні акти. Проте такі форми права, як звичай, судовий прецедент, у господарському праві теж застосовуються.

Предметом господарського законодавства є господарські відносини, тобто відносини між організаціями щодо виробництва і реалізації (поставки, купівлі-продажу, міни) продукції, відносини у капітальному будівництві, відносини у закупівлі сільськогосподарської продукції в аграрних товаровиробників (агropідприємств та фермерських господарств), відносини організацій всіх видів транспорту з клієнтами та між собою, відносини у державному страхуванні, зовнішньоекономічній діяльності тощо. Таким чином, господарське законодавство являє собою самостійну галузь, до якої входять нормативні акти, правила яких регулюють господарські відносини щодо організації та здійснення господарської діяльності в галузі суспільного виробництва.

Із наведеного випливає, що як галузь господарське законодавство окреслене лише господарськими відносинами і не включає всіх нормативних актів (фінансового, адміністративного, трудового права тощо), які теж регулюють відносини у галузі економіки. У такому спеціальному значенні господарське

законодавство є кодифікованим у вигляді Господарського кодексу.

До ознак господарського законодавства слід віднести наступне:

- наявність кодифікованого акту – ГКУ;
- комплексний зміст основних нормативних актів, що більш повно характеризують цю галузь законодавства. Це зумовлено тим, що більшість нормативних актів господарського законодавства включає норми двох і більше галузей права (транспортні кодекси і статuti);
- наявність одногалузевих актів господарського законодавства (наприклад Положення про поставки продукції виробничо-технічного призначення та Положення про поставки товарів народного споживання);
- множинність актів, які регулюють господарські правовідносини, що пов'язано з регулюванням різних видів господарської діяльності, кожен з яких має суттєві особливості, які враховуються у спеціальних актах;
- значна кількість підзаконних актів, які конкретизують правове регулювання господарських правовідносин;
- поєднання з комерційним (торговим) правом інших країн та міжнародними договорами з господарських питань, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України.

З урахуванням наведеного, приходимо до висновку, що «господарське законодавство» охоплює як господарські закони у широкому значенні, так і інші нормативні акти з питань господарської життєдіяльності. Останнє включає в себе і так зване відомче господарське законодавство. До відомчих нормативних актів належать у такому разі ті, що мають нормативну силу стосовно прав і обов'язків суб'єктів господарських відносин. Це нормативні акти міністерств, державних комітетів, інших органів виконавчої влади, що здійснюють державне управління економікою.

Господарсько-правові норми – це встановлені компетентними органами в передбаченому законом порядку індивідуально не персоніфіковані правила здійснення

господарської діяльності, зафіксовані в спеціальних юридичних документах.

Особливістю господарського законодавства є те, що в ньому знаходять свій прояв норми інших галузей права, які так чи інакше стосуються здійснення господарської діяльності. Зокрема, господарське законодавство включає в себе норми цивільного права, трудового права, екологічного права, фінансового права тощо.

Своєрідністю господарського законодавства, як зазначає О.М. Вінник, є «наявність у ньому в значній кількості правових норм, що мають неповну структуру, до яких відносять:

1. норми-заборони;
2. норми-принципи (наприклад принципи здійснення господарської діяльності);
3. компетенційні норми (наприклад про компетенцію органів, що здійснюють антимонопольне регулювання);
4. техніко-економічні норми (наприклад державні будівельні норми та правила, санітарні норми і правила);
5. норми-рекомендації (вони не є юридично обов'язковими для суб'єктів господарювання, але орієнтують їх на бажану для суспільства (держави) поведінку у сфері господарювання)»¹.

Аналіз господарського законодавства засвідчив, що в ньому існують колізійні норми, а також прогалини, що зумовлює необхідність вдосконалення даного законодавства.

1. Вдосконалення господарського законодавства щодо його змісту. Цей напрям передбачає необхідність приведення господарського законодавства України у відповідність до законодавства Європейського Союзу.

2. Вдосконалення господарського законодавства щодо його правової форми. Цей напрям передбачає прийняття саме законів з господарських питань, а не підзаконних нормативно-правових актів.

Вдосконалення господарського законодавства відбувається також за допомогою судової практики, яку формують господарські суди.

¹ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 40.

Питання для перевірки знань

1. Охарактеризуйте систему джерел господарського права.
2. Яка роль Верховного Суду у формуванні правозастосування норм господарського права?
3. Як застосовується аналогія закону та аналогія права у господарському праві?

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
2. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
3. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсєєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.
4. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одіссей, 2010. 640 с.

Правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Бюджетний кодекс України: затверджений Законом України від 21.06.2001 р. *Голос України*. 2001. № 129.
3. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.
4. Господарський процесуальний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 06.11.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.
5. Земельний кодекс України: затверджений Законом України від 25.10.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №3-4. Ст.27.
6. Податковий кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. –№ 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.

7. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

8. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади : Указ Президента України від 03.10.1992 р. *Збірник указів Президента*. 1992. № 4.

9. Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності : Указ Президента України від 23.07.1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 30.

10. Порядок скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів, занесених до державного реєстру: Затверджено Наказом Мініюсту України від 31.07.2000 р. *Офіційний вісник України*. 2000. № 31. Ст. 1336.

11. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: Постанова Пленуму Верховного суду України від 01.11.1996 р. КПС «НАУ».

Н.Е. 1.4. СУБ'ЄКТИ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН: ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА; ПОРЯДОК УТВОРЕННЯ ТА ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ; МАЙНОВА ОСНОВА ГОСПОДАРЮВАННЯ

Вивчаючи дану тему, потрібно звернути увагу на те, що поняття «суб'єкт господарських правовідносин» є вужчим від поняття «учасник господарських правовідносин». До останніх закон відносить, у першу чергу, суб'єктів господарювання, а також споживачів, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які є засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності.

Ознаки суб'єктів господарських відносин

1) здійснення суб'єктом господарської діяльності або управління нею;

2) наявність у суб'єкта майна господарського призначення, яке становить матеріальну базу господарської діяльності суб'єкта;

3) наявність у суб'єкта господарювання господарської правосуб'єктності, під якою слід розуміти визнання державою за особою здатність мати господарські права і нести юридичні обов'язки; нести юридичну відповідальність за неналежне виконання суб'єктом прав та обов'язків; захищати свої права та законні інтереси від можливих порушень.

Отже, *суб'єктами господарських правовідносин є особи або об'єднання осіб, які здійснюють господарську діяльність, мають необхідне для цього майно, закріплене за ними на відповідній правовій підставі, та володіють господарською правосуб'єктністю.*

Способи утворення суб'єкта господарювання

<i>Заснування нового суб'єкта господарювання</i>	<i>Реорганізація (злиття, приєднання, виділення, поділ, перетворення) діючого (діючих) суб'єкта господарювання</i>	<i>Примусовий поділ (виділення) діючого суб'єкта господарювання за розпорядженням антимонопольних органів відповідно до антимонопольно-конкурентного законодавства.</i>
--	--	---

Під державною реєстрацією суб'єктів господарювання слід розуміти офіційне визнання державою шляхом засвідчення факту створення або припинення суб'єкта господарювання.

Суб'єкт господарювання – юридична особа припиняється в результаті передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам – правонаступникам у результаті злиття, приєднання, поділу, перетворення (реорганізації) або в результаті ліквідації за рішенням, прийнятим засновниками (учасниками) юридичної особи або уповноваженим ними органом, за судовим рішенням або за рішенням органу державної влади, прийнятим у випадках, передбачених законом.

Суб'єкт господарювання – юридична особа є таким, що припинився, з дати внесення до Єдиного державного реєстру запису про державну реєстрацію припинення юридичної особи.

Юридична особа припиняється в результаті реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації. У разі реорганізації юридичних осіб майно, права та обов'язки переходять до правонаступників.

Юридична особа є такою, що припинилася, з дня внесення до Єдиного державного реєстру запису про її припинення.

Припинення суб'єкта господарювання (за юридичними підставами)	
<i>Добровільне</i>	<i>Примусове</i>
Юридичними підставами добровільного припинення суб'єкта господарювання є рішення власника цього суб'єкта чи уповноважених ним органів або передбачені законом чи установчими документами обставини (наприклад закінчення строку, на який він створювався).	<i>Примусове</i> припинення здійснюється: 1) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи через допущені при її створенні порушення, які не можна усунути, за позовом учасника юридичної особи або відповідного органу державної влади; 2) за рішенням суду про ліквідацію юридичної особи в інших випадках, встановлених законом, – за позовом відповідного органу державної влади.

Правові форми припинення суб'єкта господарювання

<i>Реорганізація</i>		<i>Ліквідація</i>
передбачає виникнення на основі діючого суб'єкта господарювання одного або більше нових суб'єктів господарювання. У разі реорганізації суб'єкта господарювання усі його права та обов'язки переходять до правонаступника (правонаступників)		суб'єкт господарювання припиняється як суб'єкт права без правонаступництва.
<i>Способи реорганізації</i>		
<i>Злиття</i>	Злиття двох і більше суб'єктів господарювання в один означає перехід прав і обов'язків кожного з них до суб'єкта господарювання, що виник внаслідок правового акта злиття. У цьому випадку виникає новий суб'єкт господарювання, а суб'єкти господарювання, що злилися, припиняються.	
<i>Приєднання</i>	Приєднання одного суб'єкта господарювання до іншого означає, що до останнього переходять права і обов'язки приєданого суб'єкта господарювання. Новий суб'єкт господарювання внаслідок такої реорганізації не виникає, однак суб'єкт	

	господарювання, який приєднався, припиняється.	
<i>Поділ</i>	Поділом суб'єкта господарювання є створення на базі одного існуючого суб'єкта господарювання двох та більше суб'єктів господарювання як суб'єктів права. У такому випадку відбувається поділ усього майна суб'єкта господарювання із затвердженням власником (уповноваженим органом) роздільного акта (балансу). Згідно з цим актом частини майна та відповідні права і обов'язки реорганізованого суб'єкта господарювання переходять до суб'єктів господарювання, створених внаслідок поділу.	
<i>Перетворення</i>	Перетворення суб'єкта господарювання як спосіб реорганізації означає перетворення однієї форми власності в іншу, тобто зміну організаційно-правової форми суб'єкта господарювання.	

Загальний порядок ліквідації суб'єкта господарювання (ліквідаційний процес) встановлено ст. 111 ЦК, відповідно до якої «ліквідація суб'єкта господарювання здійснюється ліквідаційною комісією, яка утворюється власником (власниками) майна суб'єкта господарювання чи його (їх) представниками (органами), або іншим органом, визначеним законом. Ліквідацію суб'єкта господарювання може бути також покладено на орган управління суб'єкта, що ліквідується». Ч. 2 ст. 105 ЦК передбачає, що «комісія з припинення юридичної особи (ліквідаційна комісія, ліквідатор тощо) призначаються за погодженням з органом, який здійснює державну реєстрацію»¹.

Підприємство – це самостійний суб'єкт господарювання, створений компетентним органом державної влади або органом місцевого самоврядування, або іншими суб'єктами для задоволення суспільних та особистих потреб шляхом систематичного здійснення виробничої, науково-дослідної, торговельної та іншої господарської діяльності.

Ознаки підприємств

- 1) приналежність до основної ланки економіки;
- 2) безпосереднє здійснення виробничої, науково-дослідної і комерційної діяльності;
- 3) можливість функціонування в будь-якій формі власності;
- 4) обов'язковий установчий документ – статут;
- 5) функціонування на базі відокремленого майна;
- 6) наявність правосуб'єктності;
- 7) порядок управління підприємством залежить від типу підприємства — *унітарного* (управління здійснюється одноособовим керівником, що призначається власником майна підприємства) чи

¹ Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

	<p><i>корпоративного типу</i> (управління здійснюється за допомогою створених учасниками органів: збори учасників, виконавчий та контрольний органи);</p>
	<p>8) порядок управління підприємством залежить від типу підприємства — <i>унітарного</i> (управління здійснюється одноособовим керівником, що призначається власником майна підприємства) чи <i>корпоративного типу</i> (управління здійснюється за допомогою створених учасниками органів: збори учасників, виконавчий та контрольний органи);</p> <p>9) ступінь самостійності підприємства (обсяг його прав та обов'язків) залежить від правового режиму майна підприємства: <i>підприємства-власники</i> майна мають максимальний обсяг прав (затверджують свій статут, вирішують питання щодо реорганізації і ліквідації підприємства, зміни напрямів діяльності, використання майна, в т.ч. розподіл прибутку тощо) та мінімум обов'язків.</p>

Види підприємств	
<i>Унітарне підприємство</i>	<i>Корпоративне підприємство</i>
створюється одним засновником, який виділяє необхідне майно та керує підприємством самостійно або через керівника, який ним призначається, вирішує питання	утворюється двома або більше засновниками на підставі їхнього спільного рішення. Таке підприємство діє на основі об'єднання майна засновників, їхнього спільного управління

<p>реорганізації та ліквідації тощо. До унітарних підприємств відносяться державні, комунальні підприємства, підприємства, засновані на власності об'єднання громадян, релігійної організації або на приватній власності засновника.</p>	<p>справами, в тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів тощо. До корпоративних підприємств належать господарські товариства, виробничі кооперативи, а також інші підприємства, в тому числі засновані на приватній власності двох або більше осіб.</p>
--	--

Окремої уваги заслуговує **державне підприємство**, яке має форму унітарного підприємства і яке володіє всіма його родовими ознаками, але має і власні, притаманні тільки йому особливості, а саме:

- діє на підставі відокремленої частини державного майна, яке закріплюється за ним на праві господарського відання або оперативного управління;
- створюються в розпорядчому порядку компетентним державним органом виконавчої влади.

Державні підприємства поділяються на:

- 1) державні комерційні підприємства;
- 2) казенні підприємства.

Державне комерційне підприємство є суб'єктом підприємницької діяльності, що діє на основі статуту і несе відповідальність за наслідки своєї діяльності усім належним йому на праві господарського відання майном.

Майно казенного підприємства закріплюється за ним на праві оперативного управління в обсязі, визначеному в статуті підприємства, а управління здійснюється одноособовим керівником, що призначається і звільняється з посади органом управління із погодженням з Кабінетом Міністрів України.

За своїм правовим становищем подібними до державних підприємств є комунальні підприємства, оскільки обидва функціонують на базі публічних (державної та комунальної) форм власності.

Характерні риси комунальних підприємств:

- 1) належить до унітарного типу;
- 2) створюється за рішенням органу місцевого самоврядування (уповноваженим ним органом) у розпорядчому порядку на базі відокремленої частини комунальної власності;
- 3) функції власника майна щодо комунального підприємства виконує уповноважений орган, до сфери управління якого входить комунальне унітарне підприємство;
- 4) функціонує на базі майна, що перебуває у комунальній власності і закріплюється за таким підприємством на праві господарського відання (комунальне комерційне підприємство) або на праві оперативного управління (комунальне некомерційне підприємство);

Також до підприємств відносять виробничий кооператив, колективне підприємство (в т. ч. колективне сільськогосподарське підприємство), унітарне дочірнє підприємство, створене виробничим кооперативом чи колективним підприємством тощо.

Питання для перевірки знань

1. Дайте визначення поняття «суб'єкт господарських правовідносин»
2. Проаналізуйте взаємозв'язок понять «суб'єкт господарського права», «учасник господарських правовідносин» та «суб'єкт господарювання», виходячи зі змісту ст.ст. 2, 55 Господарського кодексу України.
3. Перелічіть та охарактеризуйте основні етапи створення суб'єктів господарювання.
4. Охарактеризуйте основні положення Закону України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців»
5. Перелічіть документи, необхідні для здійснення державної реєстрації юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців.
6. Охарактеризуйте порядок припинення діяльності суб'єктів господарювання.
7. Назвіть види підприємств та вкажіть, за якими ознаками їх можна класифікувати.

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
2. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. К. : Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
3. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсєєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.
4. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одіссей, 2010. 640 с..
5. Щербина В. С. Господарське право : підручник. 6-те вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. 640 с.
6. Алмаші І. М. Корпоративний договір у товариствах з обмеженою відповідальністю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 53. Т. 1. С. 121–125.
7. Гарагонич О.В. Господарська правосуб'єктність акціонерних товариств: проблеми теорії і практики: монографія / НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. К., 2019. 406 с.
8. Гончаренко О. Корпоративний акт як засіб саморегулювання господарської діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 34–39.
9. Джунь В. В. Принцип номіналізму у грошових зобов'язаннях. Валютне застереження. *Вісник господарського судочинства*. 2002. № 2. С. 183–186.
10. Економічна безпека підприємства в умовах рейдерських загроз: колективна монографія / [О.А.Бурбело, С.К. Рамазанова, О.М.Заєць, Т.С. Гудіма, О.М. Кузьменко / за наук. ред. О.А.Бурбело, С.К. Рамазанова]. Сєвєродонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. 285 с.
11. Коваль І. Правові форми передання майнових прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. *Право України*. 2018. № 6. С. 31–42.

12. Кологойда О., Стафійчук В. Захист прав міноритарних акціонерів у процедурі примусового продажу акцій (squeeze-out). *Право України*. 2018. № 7. С. 143–176.

13. Кологойда О., Стафійчук В. Процедура примусового продажу акцій (squeeze-out): законодавство та практика правозастосування. *Право України*. 2018. № 6. С. 111–131.

14. Корпоративне управління за законодавством України: теоретико-прикладні проблеми: монографія / О. А. Беяневич, А. В. М'який. К.: НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2017. 320 с.

15. Лукач І. Принцип пропорційності частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю праву на управління. *Право України*. 2019. № 8. С. 145–155.

16. Піддубна В. Ф. Класифікація юридичних осіб за способом утворення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 53. Т. 1. С. 136–138.

17. Радзивілюк В. Кооперативна ідентичність за законодавством України у світлі кооперативних принципів. *Право України*. 2018. № 6. С. 43–56.

18. Смітюх А. Корпоративний пай (частка), неоформлений як цінний папір, як об'єкт речових прав і правовідносин. *Право України*. 2019. № 8. С. 120–131.

Правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

3. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

4. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384.

5. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. №49. Ст.682.

6. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від 15.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263.

7. Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 5. Ст. 35.

8. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 13. Ст. 69.

Н.Е. 1.5. ПРАВОВИЙ СТАТУС І ОРГАНІЗАЦІЙНО-ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ОКРЕМИХ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

За визначенням О.М. Вінник, *«господарські товариства – це господарські організації, які створюються фізичними та юридичними особами на договірних засадах шляхом об'єднання майна та підприємницької діяльності з метою отримання прибутку»*¹.

Характерними рисами господарських товариств, на думку О.М. Вінник, є:

- «1) господарські організації корпоративного типу;
- 2) універсальність цієї організаційно-правової форми;
- 3) наявність статусу юридичної особи;
- 4) основний правовий титул майна товариства – право власності, джерелами формування якого є: вклади засновників та учасників товариства; вироблена продукція; отримані доходи; майно, набуте на підставі договорів та інших правочинів, не заборонених законом;
- 5) корпоративний характер управління – учасниками товариства (в персональних товариствах) або системою органів (об'єднання капіталів);
- б) подільність майна товариства на частки, розмір яких визначається установчими документами товариства;

¹ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 98.

7) наявність в учасників господарських товариств корпоративних прав, що передбачає право участі в розподілі прибутку товариства, право участі в його управлінні, право участі в розподілі майна товариства у разі його ліквідації»¹.

Господарські товариства				
<i>Персональні</i>		<i>Об'єднання капіталів</i>		
господарські товариства, в яких переважають особисті елементи		господарські товариства, в яких переважають майнові елементи		
повне товариство	командитне товариство	АТ	ТОВ	ТДВ
<i>Ознаки</i>		<i>Ознаки</i>		
<p>1) наявність лише одного установчого документа – засновницького договору;</p> <p>2) обов'язковість не лише майнової, але і персональної участі в товаристві для всіх (повне товариство) або для частини його учасників (командитне товариство);</p> <p>3) мета створення товариства – спільне здійснення його учасниками підприємницької діяльності, а тому вимогою до учасників повного товариства та повних учасників (повних товаришів) командитного товариства є наявність у них статусу зареєстрованого суб'єкта підприємництва;</p> <p>4) наявність у всіх (повне товариство) або у частини учасників (командитне товариство) повної</p>		<p>1) обмеження ризику учасників товариства за результати діяльності товариства розміром сплачених вкладів (акцій) та відсутність у них чи обмеженість субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями товариства;</p> <p>2) основний установчий документ – статут;</p> <p>3) участь учасників в управлінні справами та розподілі прибутку товариства залежить, як правило, від розміру їх часток у статутному капіталі товариства;</p> <p>4) управління товариством здійснюється за допомогою його органів, порядок формування та вимоги до яких встановлюються законодавством та установчими документами;</p>		

¹ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 98–99.

<p>субсидіарної відповідальності за зобов'язаннями товариства;</p> <p>5) управління справами здійснюється безпосередньо самими учасниками товариства, що несуть повну субсидіарну відповідальність за його зобов'язаннями;</p> <p>6) порядок управління справами товариства визначають самі учасники, закріплюючи його в засновницькому договорі;</p> <p>8) заборона для таких повних учасників конкурувати з товариством;</p> <p>9) складність виходу з товариства.</p>	<p>5) обов'язковість майнової та необов'язковість персональної участі в товаристві для його учасників.</p> <p>8) можливість здійснення контролю над товариством з боку одного учасника, який володіє контрольним пакетом акцій.</p>
--	---

Формами (видами) господарських товариств є:

- 1) повне товариство;
- 2) командитне товариство;
- 3) акціонерне товариство;
- 4) товариство з обмеженою відповідальністю;
- 5) товариство з додатковою відповідальністю.

Повне товариство – це «таке господарське товариство, всі учасники якого від імені товариства спільно здійснюють підприємницьку діяльність і несуть додаткову відповідальність за зобов'язаннями товариства усім своїм майном»¹.

Командитне товариство – це «таке господарське товариство, в якому один або більше учасників здійснюють від імені товариства підприємницьку діяльність і несуть щодо боргів додаткову відповідальність за зобов'язаннями товариства всім своїм майном, на яке за законом може бути звернене стягнення

¹ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 102.

(повні учасники), а інші учасники присутні в діяльності товариства лише своїми внесками (вкладники)»¹.

Акціонерне товариство (АТ) – це таке господарське товариство, статутний капітал якого поділено на визначену кількість акцій однакової номінальної вартості, корпоративні права за якими посвідчуються акціями.

Акціонерні товариства за типом поділяються на **публічні акціонерні товариства та приватні акціонерні товариства**. Кількісний склад акціонерів приватного акціонерного товариства не може перевищувати 100 акціонерів.

Товариство з обмеженою відповідальністю (ТОВ) – це «таке господарське товариство, статутний фонд якого поділений на частки визначених установчими документами розмірів і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями усім своїм майном; учасники, які повністю сплатили свої внески, несуть ризик збитків, пов'язаної із діяльністю товариства, у межах вартості своїх внесків»².

Товариство з додатковою відповідальністю (ТДВ) – це «таке господарське товариство, статутний фонд якого поділений на частки, розмір яких визначений статутом і яке несе відповідальність за своїми зобов'язаннями усім власним майном, а у разі його недостатності – також майном учасників у визначеному установчими документами кратному розмірі до вкладу кожного з них»³.

Контрольні запитання

1. Порівняйте характеристики господарського товариства згідно з Господарським, Цивільним кодексами України, а також Законом України «Про господарські товариства».

2. Здійсніть класифікацію господарських товариств за кількома критеріями.

3. Охарактеризуйте правовий статус повних та командитних товариств.

¹ Там же. С. 103–104.

² Там же. С. 110–111.

³ Там же. С. 113.

4. Перелічіть спільні та відмітні риси фермерського господарства та особистого селянського господарства.

5. Дайте визначення поняттям: «товариство з обмеженою відповідальністю», «акціонерне товариство», «командитне товариство», «повне товариство», «товариство з додатковою відповідальністю».

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.

2. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

3. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсєєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.

4. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одіссей, 2010. 640 с.

5. Корпоративне управління за законодавством України: теоретико-прикладні проблеми: монографія / О. А. Беяневич, А. В. М'який. К. : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2017. 320 с.

6. Щербина В. С. Господарське право : підручник. 6-те вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. 640 с.

7. Смітюх А. В. Корпоративні права та корпоративні паї (частки): теоретико-правові аспекти : монографія. Одеса: Фенікс, 2018. 662 с.

8. Смітюх А. Щодо співвідношення корпоративних прав, організаційно-господарських повноважень та організаційно-установчих повноважень власника. *Право України*. 2018. № 6. С. 132–142.

9. Труш І. В. Господарська правосуб'єктність комунальних підприємств. *Економіка та право*. 2011. № 3. С. 63–67.

10. Шемета Т. Частка в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю: поняття, правова природа. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 55–60.

Правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.
3. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
4. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365.
5. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. №49. Ст.682.
6. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №15. Ст. 101.
7. Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 10.04.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 416.
8. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 29. Ст. 232.
9. Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію) : Закон України від 06.03.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 24. Ст. 350.
10. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45. Ст. 363.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ГОСПОДАРСЬКІ ДОГОВОРИ. ДІЯЛЬНІСТЬ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИН

Н.Е. 2.1. ГОСПОДАРСЬКИЙ ДОГОВІР

Вивчаючи дану тему, необхідно звернути увагу на те, що господарські договори є однією з підстав виникнення господарських зобов'язань.

Термін «господарський договір» широко використовується в законодавстві, юридичній літературі та в господарській практиці, однак чинне законодавство не містить визначення цього поняття.

За визначенням О.М. Вінник, *«господарський договір – це зафіксовані в спеціальному правовому документі на підставі угоди майново-організаційні зобов'язання учасників господарських відносин (сторін), спрямовані на обслуговування їх господарської діяльності з врахуванням загальногосподарських (публічних) інтересів»¹.*

Господарський договір відрізняється від договору в розумінні цивільного права, що полягає в різному підході до принципу свободи договору. Під цим поняттям розуміють те, що сторони є вільними в укладенні договору, виборі контрагента та визначенні умов договору.

Інша ситуація має місце щодо господарських договорів, частина яких забезпечує економічне життя держави. Скажімо, державі потрібно зробити військовий корабель або відремонтувати танк, а завод, який є монополістом у даній галузі, відмовляється це робити, оскільки це йому не вигідно. Або, наприклад, підприємець прийшов в обленерго укласти договір на постачання електричної енергії, а йому відмовляють у цьому з формальних підстав. Чи є така ситуація нормальною? Безумовно, ні, у зв'язку з чим у господарському праві свобода договору не є абсолютною. Зокрема, однією з характерних ознак господарського права є можливість відступу від принципу рівності сторін (державні контракти, договори приєднання, договори, що укладаються в межах генеральних контрактів).

¹ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 218.

Наприклад, існують пріоритетні державні потреби – це потреби України в товарах, роботах і послугах, необхідних для розв'язання найважливіших соціально-економічних проблем, підтримання обороноздатності країни та її безпеки, створення і підтримання на належному рівні державних матеріальних резервів тощо. А відтак, для виконавців державного замовлення, заснованих повністю або частково на державній власності, а також для суб'єктів господарської діяльності України всіх форм власності – монополістів на відповідному ринку продукції державні замовлення на поставку продукції є обов'язковими, якщо виконання державного замовлення не спричиняє збитків зазначеним виконавцям державного замовлення.

Зміст господарського договору сторони можуть визначати на підставі вільного волевиявлення, примірного договору, типового договору, затвердженого Кабінетом Міністрів України або іншим органом державної влади тощо.

Як бачимо, укладання господарських договорів може бути добровільним або ж примусовим. Обмеження свободи господарського договору є характерною особливістю господарського права.

Ознаки господарського договору
1) особливий суб'єктний склад. Найчастіше сторонами в господарському договорі є суб'єкти господарювання, проте такі договори можуть укладатися і за участю інших учасників господарських відносин – органів господарського керівництва, негосподарських організацій, громадян як засновників господарських організацій корпоративного типу;
2) направленість на забезпечення господарської діяльності учасників господарсько-договірних відносин;
3) тісний зв'язок із плановим процесом;
4) поєднання у господарському договорі майнових та організаційних елементів;
5) обмеження договірної свободи сторін, зумовлене необхідністю захисту інтересів споживачів та суспільних інтересів;
6) можливість відступу від принципу рівності сторін.

Функції господарського договору			
<i>Регулятивна</i>	<i>Координаційна</i>	<i>Сигналізаційна</i>	<i>Охоронна</i>
За допомогою господарського договору здійснюється регулювання відносини між сторонами	Сторони господарського договору розробляють умови цього договору шляхом погодження між учасниками договірних відносин умов договору	Здійснюється контроль за ефективністю діяльності суб'єктів господарювання	Полягає в можливості забезпечити захист прав та законних інтересів сторін договору, і яка залежить від форми та змісту договору

Розрізняють **конкурентні** та **неконкурентні** способи укладення господарських договорів.

До конкурентних способів укладення господарських договорів відносяться: торги (аукціони, тендери), що передбачено ГКУ, законами України «Про приватизацію Державного майна», «Про приватизацію майна невеликих державних підприємств (малу приватизацію)» та ін.; конкурси, які проводяться відповідно до наступних законів України: «Про приватизацію державного майна», «Про приватизацію майна невеликих державних підприємств (малу приватизацію)», «Про архітектурну діяльність», «Про концесії» та ін.

Серед **неконкурентних способів** укладення господарських договорів найпоширенішим шляхом є проведення прямих переговорів повноважними представниками сторін, що може завершитися підписанням попереднього договору з фіксацією у ньому обов'язків сторін щодо укладення основного договору в майбутньому після виконання сторонами підготовчих дій або ж підписанням основного договору, якщо його укладання не потребує попередньої підготовки і сторони дійшли згоди щодо всіх умов договору.

Якщо ж договір не укладається шляхом проведення прямих переговорів повноважними представниками сторін, то господарський договір укладається у такий спосіб.

Заінтересована сторона розробляє проект договору та надсилає його потенційному контрагенту, який розглядає запропонований проект і підписує його, або ж (якщо деякі положення договору неприйнятні) складає протокол розбіжностей та відправляє останній разом із підписаним договором ініціатору підписання договору.

Після цього автор проекту договору може обрати три варіанти поведінки: 1) підписує протокол розбіжностей і тоді договір вважається укладеним з урахуванням протоколу розбіжностей; 2) відмовляється від укладання договору взагалі, оскільки протокол розбіжностей неприйнятний; 3) передає спір на розгляд господарського суду, який остаточно вирішує переддоговірний спір.

Зміна та розірвання договору здійснюється, як правило, за згодою сторін (якщо інше не передбачено законом та договором), а у разі відсутності згоди – в судовому порядку за позовом заінтересованої сторони за умови дотримання порядку, передбаченого ст. 188 ГК України.

Зміст господарського договору становлять умови договору, які визначаються угодою його сторін або законом.

Перелік умов договору може бути різноманітним, що зумовлює необхідність проведення їхньої класифікації за різними критеріями.

1. За критерієм обов'язковості розрізняють *обов'язкові* (мають включатися до договору відповідно до вимог законодавства) та *необов'язкові* (включаються до договору за погодженням сторін).

2. За ознакою впливу на юридичну силу договору та відповідності умов певному виду договору виділяють: *істотні умови, звичайні умови та випадкові умови*.

Істотними є умови, визнані такими за законом чи необхідні для договорів даного виду, а також умови, щодо яких на вимогу однієї зі сторін має бути досягнута згода. Відповідно до ч. 3 ст. 180 ГК України, *істотними* є предмет, ціна та строк дії договору.

Умови про *предмет* у господарському договорі повинні визначати найменування (номенклатуру, асортимент) та кількість продукції (робіт, послуг), а також вимоги до їх якості. Вимоги

щодо якості предмета договору визначаються відповідно до обов'язкових для сторін нормативних документів, а у разі їх відсутності – у договірному порядку, з дотриманням умов, що забезпечують захист інтересів кінцевих споживачів товарів і послуг.

Ціна у господарському договорі визначається в порядку, встановленому ГК України.

Строком дії господарського договору є час, впродовж якого існують господарські зобов'язання сторін, що виникли на основі цього договору. Крім строку дії договору (як загального строку), розрізняють проміжні договірні строки (строки виконання окремих етапів робіт, поставки продукції тощо).

Звичайними є такі умови господарського договору, характерні для певного його виду, але відсутність яких у договорі не впливає на його юридичну силу.

До *випадкових* слід віднести ті умови господарського договору, що віддзеркалюють специфіку договірного зв'язку між його сторонами, але не впливають на юридичну силу договору і навіть не є характерними для того виду договору, до складу якого вони включені.

Господарський договір укладається, як правило, *в письмовій формі*, що зумовлено низкою чинників і, насамперед, необхідністю ведення бухгалтерського обліку та звітності суб'єктами господарських правовідносин, захистом інтересів сторін договору.

Усна форма застосовується як виняток щодо договорів, що повністю виконуються під час їх укладання, крім правочинів, що підлягають державній реєстрації та нотаріальному посвідченню, а також правочинів, для яких недотримання письмової форми призводить до їх недійсності. Проте у такому випадку організації – юридичній особі, яка сплатила товари чи послуги, обов'язково іншою стороною має бути виданий документ, що підтверджує підставу сплати та суму одержаних грошових коштів.

Контрольні запитання

1. Дайте визначення поняття «господарський договір», перелічіть та охарактеризуйте його основні ознаки.
2. Здійсніть класифікацію господарських договорів за кількома критеріями.

3. Які основні стадії укладення господарського договору? У чому їх особливості?

4. Перелічіть підстави для зміни та розірвання господарського договору.

5. Як у діючому законодавстві врегульовано вимоги до форми господарського договору?

6. Охарактеризуйте основні способи забезпечення належного виконання господарського договору.

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Рєзнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.

2. Беляєвич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. К. : Юрінком Інтер, 2006. 592 с.

3. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

4. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсеєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.

5. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одіссей, 2010. 640 с.

6. Щербина В. С. Господарське право : підручник. 6-те вид., перероб. і доп. К. : Юрінком Інтер, 2013. 640 с.

7. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О.В. Дзери. К.: Юрінком Інтер, 2009. 1200 с.

8. Колумбет О. Договірна політика: підходи до розуміння та значення в діяльності підприємства. *Збірник наукових праць ДЕПУТ. Серія «Економіка і управління»*. 2014. Вип. 28. С. 171–177.

9. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності: навчальний посібник. К. : Юрінком Інтер, 1999. 560 с.

10. Мічурін Є. О. Техніка складання договорів: навч.-практ. посіб. Х. : Юрsvіт, 2006. 536 с.

Правові акти

1. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.
2. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
3. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №47. Ст.672.
4. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст.313.
5. Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати : Закон України від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №1. Ст.1.
6. Про транспорт : Закон України від 10.11. 1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 51. Ст. 446.
7. Про затвердження Статуту залізниць : Постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 14. Ст. 548.

Н.Е. 2.2. ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ У ГОСПОДАРСЬКИХ ПРАВОВІДНОСИНАХ

Законодавство передбачає належну поведінку учасників господарських правовідносин, що відповідає і моральним засадам суспільства, і звичаям ділового обороту, адже застосування юридичної відповідальності має для правопорушника негативні наслідки. Проте сучасне господарське життя не позбавлене правопорушень, на що впливає безліч факторів як економічного, так і звичайного, буденного життя.

У зв'язку з наведеним, правопорушення у сфері господарювання стало звичайним явищем, що може свідчити про негаразди в правовому регулюванні та правозастосовній діяльності уповноважених органів держави і, як наслідок, спричиняє, з одного боку, удосконалення господарського законодавства, а з іншого – мінімізацію державного втручання в економічне життя.

Правопорушення має виключно деструктивний вплив і на економіку в цілому, і на майновий стан учасників господарського життя. Одним із найбільш ефективних засобів дотримання господарського правопорядку вважається відповідальність за господарські правопорушення.

У сфері господарювання застосовується специфічний вид юридичної відповідальності, що іменується господарсько-правовою відповідальністю чи господарсько-правовими санкціями.

Господарсько-правовій відповідальності притаманні як загальні (родові, характерні для будь-якої юридичної відповідальності), так і специфічні (видові) риси.

До родових ознак слід віднести:

- 1) юридичною підставою застосування господарсько-правової відповідальності є закон;
- 2) фактичною підставою – правопорушення;
- 3) зміст складають негативні наслідки, яких зазнає порушник;
- 4) можливість застосування державного примусу для притягнення порушника до господарсько-правової відповідальності.

Водночас зазначені риси юридичної відповідальності в господарських правовідносинах проявляються специфічно. Так, юридичною підставою господарсько-правової відповідальності може бути не лише закон, а й укладений із дотриманням вимог закону договір, в т. ч. засновницький – як установчий документ.

«Підставами виникнення зобов'язань і відповідальності за їх невиконання може бути і договір, в якому конкретизуються передбачені законом штрафні санкції або встановлює не передбачені законом санкції за конкретні порушення договірних зобов'язань.

Правопорушення як фактична підстава юридичної відповідальності в господарському праві також має свої особливості. Відомо, що класичним складом правопорушення є сукупність чотирьох елементів: протиправної поведінки; негативних наслідків такої поведінки; причинного зв'язку між

протиправною поведінкою та настанням негативних наслідків; вини правопорушника»¹.

Проте в господарському праві наявність усіх чотирьох елементів є необхідною для застосування, як правило, однієї форми відповідальності – відшкодування збитків. В інших випадках досить наявності лише протиправної поведінки, а у разі застосування штрафних санкцій – ще й вини.

На думку О.М. Вінник, **«характерними (видовими) ознаками господарсько-правової відповідальності є:**

- 1) сфера застосування – господарські правовідносини;
- 2) юридична підстава – акти господарського законодавства та господарські договори;
- 3) фактичні підстави – господарське правопорушення, склад якого залежить від виду господарсько-правової відповідальності;
- 4) презумпція вини порушника та особливості визначення вини;
- 5) суб'єктами господарсько-правової відповідальності є учасники господарських правовідносин;
- 6) спрямованість господарсько-правової відповідальності переважно на майнову базу порушника і лише в окремих випадках – на особу порушника;
- 7) змістом господарсько-правової відповідальності є заходи впливу – майнової спрямованості, що відбиваються на економічних інтересах порушника;
- 8) порядок застосування – залежно від виду та форми господарсько-правової відповідальності:
 - а) судовий або претензійно-позовний,
 - б) безпосередньо кредитором в оперативному порядку,
 - в) спеціальний – уповноваженими органами – ст. 238 ГК України)»².

«Господарсько-правова відповідальність – це майново-організаційні за змістом і юридичні за формою заходи впливу на економічні інтереси учасників господарських правовідносин у разі вчинення ними господарського правопорушення»³.

¹ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 317.

² Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 318.

³ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 318.

Класифікація господарсько-правових санкцій		
<i>I. За критерієм змісту впливу</i>		
<i>грошові</i> (сплата неустойки, господарсько-адміністративний штраф, відшкодування збитків)	<i>натуральні</i> (заміна неякісної продукції на якісну)	
<i>II. За критерієм безпосередньої спрямованості</i>		
<i>майнові</i> (конфіскація, сплата неустойки, відшкодування збитків, господарсько-адміністративний штраф)	<i>організаційні</i> (господарсько- організаційні, оперативно- господарські санкції)	
<i>III. За характером порушених відносин</i>		
санкції, що застосовуються у <i>горизонтальних</i> <i>відносинах</i> , тобто між рівноправними суб'єктами господарювання (сплата неустойки або оперативно- господарські санкції, відшкодування збитків, оперативно- господарські санкції)	санкції, що застосовуються у <i>вертикальних</i> <i>відносинах</i> , тобто між компетентним державним органом та суб'єктом господарювання (планово- госпрозрахункові санкції, адміністративно- господарські санкції)	універсальні санкції, що застосовуються і в горизонтальних, і у вертикальних відносинах (відшкодування збитків)
<i>IV. Залежно від виду порушених відносин</i>		
санкції, що застосовуються в <i>договірних відносинах</i> (відшкодування збитків, штрафні, оперативно- господарські)	санкції, що застосовуються в <i>позадоговірних відносинах</i> (відшкодування збитків, адміністративно-господарські санкції)	

V. Залежно від інституту господарського законодавства

- 1) відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства;
- 2) відповідальність у сфері капітального будівництва;
- 3) відповідальність у галузі зовнішньоекономічної діяльності;
- 4) відповідальність у галузі транспорту;
- 5) відповідальність на ринку цінних паперів;
- 6) та ін.

Відшкодування збитків як вид відповідальності передбачає наявність чотирьох елементів:

1. *протиправну поведінку* – тобто таку поведінку господарюючого суб'єкта, що суперечить вимогам закону або договору;

2. *наявність збитків* – втрати або пошкодження майна, зайвих витрат суб'єкта господарювання і неотриманого прибутку. При цьому необхідно довести не лише наявність збитків, але і їх розмір;

3. *причинний зв'язок між протиправною поведінкою і завданими збитками*: при цьому враховується лише необхідний причинний зв'язок;

4. *вину*.

Формами господарсько-правової відповідальності є:

- «1) відшкодування збитків;
- 2) сплата неустойки;
- 3) конфіскація як вид господарсько-правових санкцій;
- 4) господарсько-адміністративні штрафи;
- 5) оперативно-господарські санкції;
- 6) планово-госпрозрахункові (оціночні) санкції;
- 7) господарсько-організаційні санкції»¹.

Відшкодування збитків – це форма господарської відповідальності, яка передбачає відновлення попереднього майнового стану суб'єкта господарських відносин за рахунок іншого суб'єкта – правопорушника.

¹ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 327.

Ця форма відповідальності передбачається як Господарським кодексом України (статті 224-229), так і Цивільним Кодексом (статті 623-624, глава 82), численними законами, в т. ч. Законом України від 06.04.2000 р. «Про майнову відповідальність за порушення умов договору підряду (контракту) про виконання робіт на будівництві об'єктів».

Склад збитків регулюється ст.ст. 224-225 Господарського кодексу України. Згідно з зазначеним у них до збитків відноситься:

«1) вартість втраченого, пошкодженого або знищеного майна, визначена відповідно до вимог законодавства;

2) додаткові витрати (штрафні санкції, сплачені іншим суб'єктам, вартість додаткових робіт, додатково витрачених матеріалів тощо), понесені стороною, яка зазнала збитків внаслідок порушення зобов'язання другою стороною;

3) неодержаний прибуток (втрачена вигода), на який сторона, яка зазнала збитків, мала право розраховувати у разі належного виконання зобов'язання другою стороною;

4) матеріальна компенсація моральної шкоди у випадках, передбачених законом»¹.

Неустойка (штрафні санкції) – це «визначена законом або договором грошова сума, яку боржник сплачує кредиторіві у разі невиконання або неналежного виконання договірних зобов'язань»².

Оперативно-господарські санкції – це «передбачені законодавством заходи економічного впливу кредитора на господарюючого суб'єкта-боржника (правопорушника), спрямовані на попередження або зменшення втрат кредитора від порушень боржника»³.

Планово-госпрозрахункові санкції – це «передбачені чинним законодавством заходи економічного впливу на господарюючого суб'єкта в зв'язку з порушенням ним планових нормативів і планових завдань»⁴.

¹ Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

² Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 330.

³ Там же. С. 331.

⁴ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 332.

Адміністративно-господарські санкції – це заходи організаційно-правового або майнового характеру, спрямовані на припинення правопорушення суб'єктом господарювання та ліквідацію його наслідків, що застосовуються уповноваженими органами державної влади або органами місцевого самоврядування у передбачених законом випадках.

Господарсько-організаційні санкції – це передбачені законом заходи організаційного впливу (обмеження) на суб'єкта господарювання, що застосовуються компетентними державними органами або за їх ініціативою судом у передбачених законом випадках.

Адміністративно-майновими санкціями є передбачені законом заходи майнового впливу на порушника, що застосовуються компетентними державними органами (щодо конфіскації – судом) у передбачених законом випадках.

До адміністративно-майнових санкцій належать:

- 1) господарсько-адміністративний штраф;
- 2) господарська конфіскація;
- 3) безоплатне вилучення майна з метою його знищення;
- 4) стягнення зборів (обов'язкових платежів) та ін.

Розглянемо тепер особливості господарсько-адміністративного штрафу та конфіскації як форм адміністративно-майнових санкцій.

Господарсько-адміністративний штраф – це грошова сума, що сплачується до державного бюджету суб'єктом господарювання – правопорушником у передбачених законом випадках.

Конфіскація – це безоплатне вилучення в дохід державного бюджету майна суб'єкта господарювання – правопорушника у випадках, прямо передбачених законом.

Контрольні запитання

1. Що являє собою господарсько-правова відповідальність?
2. Що є фактичною підставою юридичної відповідальності в господарському праві? Які її особливості?
3. Здійсніть класифікацію видів господарсько-правової відповідальності за кількома критеріями.

4. Розкрийте загальні та спеціальні функції господарсько-правової відповідальності.
5. В яких випадках засновники юридичної особи відповідають за її зобов'язаннями?
6. Перелічіть види та форми неустойки.
7. В яких випадках до суб'єкта господарювання може бути застосовано конфіскацію?

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
2. Вавженчук С. Я. Система захисту і охорони конституційних трудових прав працівників: монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 510 с.
3. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
4. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсеєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.
5. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одісей, 2010. 640 с.
6. Щербина В.С. Господарське право: підручник. 6-те вид., перероб. і доп. К.: Юрінком Інтер, 2013. 640 с.
7. Дабіжа Я. І. Економіко-стимулююча функція господарсько-правової відповідальності у сфері договірних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2013. Вип. 21. Ч. 1. Т. 2. С. 19–22.
8. Резнікова В. В. Досудове врегулювання господарських спорів: необхідність та шляхи реформування. *Вісник господарського судочинства*. 2012. № 5. С. 101–111.
9. Резнікова В. Відповідальність у господарському процесі за зловживання процесуальними правами та заходи процесуального примусу. *Право України*. 2017. № 9. С. 101–121.

10. Шабанов Р., Ждан М. Досудове врегулювання господарських спорів: співвідношення норм матеріального та процесуального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 63–68.

11. Щербина В. Господарсько-правова відповідальність у доктрині господарського права України та її законодавче забезпечення. *Право України*. 2019. № 8. С. 81–93.

Правові акти

1. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

2. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

3. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань : Закон України від 22.11.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 5. Ст. 28.

4. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудування : Закон України від 14.10.1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 46. Ст. 411.

5. Про відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності за несвоєчасне внесення плати за спожиті комунальні послуги та утримання придомових територій : Закон України від 20.05.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 240.

6. Про ратифікацію Угоди про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності : Постанова Кабінету Міністрів України від 19.12.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 9. Ст. 66.

Н.Е. 2.3. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЕКОНОМІЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Економічна конкуренція – це «змагання між суб'єктами господарювання з метою здобуття завдяки власним досягненням переваг над іншими суб'єктами господарювання, внаслідок чого споживачі, суб'єкти господарювання мають можливість вибирати

між кількома продавцями, покупцями, а окремий суб'єкт господарювання не може визначати умови обороту товарів на ринку»¹ (ст. 1 ЗУ «Про захист економічної конкуренції»).

Учасниками відносин у сфері економічної конкуренції є кілька категорій осіб:

- 1) виробники продукції, товарів, робіт, послуг;
- 2) споживачі;
- 3) особи, що регулюють відносини у сфері конкуренції.

Розрізняють дві категорії таких осіб:

а) ті, що мають відповідні повноваження та діють з метою підтримання конкурентного середовища, попередження та недопущення негативних проявів конкуренції та монополізму, накладення на порушників передбачених законом санкцій;

б) особи, що, маючи ринкову владу, диктують іншим учасникам ринку та споживачам свої умови доступу на ринок або реалізації товарів.

Недобросовісною конкуренцією є будь-які дії у конкуренції, що суперечать торговим та іншим чесним звичаям у господарській діяльності.

Недобросовісна конкуренція нехтує інтересами споживачів та інших учасників ринкових відносин. Вона може призводити до погіршення якості товарів, зменшення їх асортименту; дозволяє отримувати незароблений прибуток. Коли нечесна конкуренція призводить до монополізації ринку підприємцем, який її застосовує, то виникає монополізм.

Буквальне значення слова «**монополізм**» (у перекладі з грецької «продаю один») можна визначити як домінування окремого підприємця або групи підприємців на ринку певного товару.

Монополізація – це досягнення суб'єктом господарювання монопольного (домінуючого) становища на ринку товару, підтримання або посилення цього становища.

¹ Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64.

До системи антимонопольних органів входять:

- 1) Антимонопольний комітет України;
- 2) створені АМК територіальні відділення в Автономній Республіці Крим, областях, містах Києві та Севастополі, які забезпечують реалізацію завдань АМК на відповідних територіях на підставі затверджених АМК положень.

Антимонопольний комітет України, його територіальні відділення є юридичними особами, мають рахунки в установах банку, печатки із зображенням Державного Герба та свого найменування.

Одними з основних функцій антимонопольних органів є контрольна та розслідувально-юрисдикційна, які полягають у здійсненні контролю за станом товарних ринків, виявленям монополістів, а також порушень антимонопольно-конкурентного законодавства з метою відновлення стану ринків, майнового становища потерпілих від цього осіб та застосування господарських санкцій до правопорушників.

Залежно від характеру порушень антимонопольно-конкурентного законодавства розрізняють такі їх види:

- 1) недобросовісну конкуренцію;
- 2) антиконкурентні дії (монополістичні зловживання);
- 3) порушення щодо антимонопольних органів.

Недобросовісною конкуренцією відповідно до Закону «Про захист від недобросовісної конкуренції» визнаються «будь-які дії у конкуренції, що суперечать правилам, торговим та іншим чесним звичаям у підприємницькій діяльності»¹.

Групи правопорушень, що належать до недобросовісної конкуренції		
<i>неправомірне використання ділової репутації</i>	<i>створення перешкод господарюючим суб'єктам у процесі конкуренції та досягнення неправомірних переваг у конкуренції</i>	<i>неправомірні дії щодо комерційної таємниці конкурента</i>

¹ Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 36. Ст. 164.

<p>1)неправомірне використання чужих позначень, рекламних матеріалів, упаковки;</p> <p>2)неправомірне використання товару іншого виробника;</p> <p>3)копіювання зовнішнього вигляду виробу.</p> <p>4)порівняльна реклама.</p>	<p>1) дискредитація господарюючого суб'єкта;</p> <p>2) купівля-продаж товарів, виконання робіт, надання послуг із примусовим асортиментом;</p> <p>3) схилення до бойкоту господарюючого суб'єкта;</p> <p>4) схилення поставальника до дискримінації покупця / замовника;</p> <p>5) схилення господарюючого суб'єкта до розірвання договору з конкурентом з корисливих мотивів або в інтересах третіх осіб чи до невиконання або не належного виконання договірних зобов'язань перед цим конкурентом шляхом надання або пропонування контрагенту за договором безпосередньо або через посередника матеріальної винагороди, компенсації чи інших переваг;</p> <p>6) інші дії.</p>	<p>1) неправомірне збирання комерційної таємниці;</p> <p>2) розголошення комерційної таємниці;</p> <p>3) схилення до розголошення комерційної таємниці;</p> <p>4) неправомірне використання комерційної таємниці.</p>
---	---	---

Антиконкурентні дії чи монополістичні зловживання поділяються на такі основні групи:

- 1) антиконкурентні узгоджені дії суб'єктів господарювання;
- 2) зловживання монополістичним становищем на ринку;
- 3) антиконкурентні дії органів влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю;
- 4) обмежувальна та дискримінаційна діяльність суб'єктів господарювання, об'єднань;
- 5) концентрація без отримання відповідного дозволу Антимонопольного комітету у разі обов'язковості такої згоди.

Антиконкурентними узгодженими діями визнається укладення суб'єктами господарювання в будь-якій формі угод, прийняття об'єднаннями в будь-якій формі рішень, створення нового суб'єкта господарювання з метою координації його конкурентної поведінки з інтересами засновника на ринку певного товару або будь-яка інша погоджена конкурентна поведінка, що призвела чи може призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції.

Проявами антиконкурентних узгоджених дій може бути:

- 1) встановлення цін чи інших умов придбання або реалізації товарів;
- 2) обмеження виробництва, ринків товарів, техніко-технологічного розвитку, інвестицій або встановлення контролю над ними;
- 3) розподіл ринків чи джерел постачання за територіальним принципом, асортиментом товарів, обсягом їх реалізації чи придбання, за колом продавців, покупців або споживачів чи за іншими ознаками;
- 4) спотворення результатів торгів, аукціонів, конкурсів, тендерів;
- 5) усунення з ринку або обмеження доступу на ринок (вихід з ринку) інших суб'єктів господарювання, покупців, продавців;
- 6) інші дії.

Зловживання монополістичним становищем на ринку проявляються в таких діях чи бездіяльності суб'єкта господарювання, який займає монополістичне становище на ринку, що

«призвели або можуть призвести до недопущення, усунення чи обмеження конкуренції, зокрема обмеження конкурентоспроможності інших суб'єктів господарювання або ущемлення інтересів інших суб'єктів господарювання чи споживачів, які були б неможливими за умов існування значної конкуренції на ринку»¹.

Контрольні запитання

1. Які категорії осіб є учасниками відносин у сфері економічної конкуренції?
2. Перелічіть та розкрийте функції економічної конкуренції.
3. Розкрийте позитивну та негативну сторони монополізму.
4. Яким чином здійснюється нормативне регулювання економічної конкуренції?
5. Перелічіть та розкрийте види порушень антимонопольно-конкурентного законодавства.

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
2. Вавженчук С. Я. Система захисту і охорони конституційних трудових прав працівників: монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 510 с.
3. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
4. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсєєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.
5. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одісей, 2010. 640 с.
6. Щербина В.С. Господарське право: підручник. 6-те вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 640 с.

¹ Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64.

7. Амуржуев О. Проблеми антимонопольного регулювання. *Хозяйство и право*. 1990. № 11. С. 21–28.

8. Золтан Б. Зловживання монопольним становищем на ринку – джерела та засоби захисту. *Конкуренція*. 2003. № 6. С. 53–57.

9. Безух О. В. Захист від недобросовісної конкуренції у сфері промислової власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2001. 19 с.

10. Безух О. В. Співвідношення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції із законодавством, що регулює використання інших об'єктів інтелектуальної власності. *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 1. С. 168–175.

11. Безух О. Правові підстави застосування звичаїв при здійсненні захисту від недобросовісної конкуренції. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 3. С. 24–27.

12. Конкурентне законодавство України: Юридичний збірник. К., 2002. 296 с.

13. Корчак Н. Загальні положення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 2. С. 7–8.

14. Корчак Н. М. До питання про предмет інституту антимонопольного регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Випуск 1. Ужгород, 2002. С. 101–105.

15. Костусев О. О, Конкурентна політика в розвинутих країнах і специфіка пострадянської економіки. *Конкуренція*. 2003. № 6. С. 20–29.

16. Морщагіна Н. С. Проблематика підвідомчості справ про оскарження рішень, дій чи бездіяльності Антимонопольного комітету України. *Вісник господарського судочинства*. 2014. № 5. С. 49–53.

Правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

3. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.

4. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164.

5. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64.

6. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 9-10. Ст. 65.

7. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 12-13. Ст. 80.

8. Про природні монополії : Закон України від 20.04.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 30. Ст. 238.

9. Про ратифікацію Договору про проведення узгодженої антимонопольної політики : Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 14. Ст. 100.

10. Про фінансовий лізинг : Закон України від 16.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 16. Ст. 68.

11. Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання : Постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. *Конкурентне законодавство України: Юридичний збірник*. К., 2002. С. 118-125.

12. Методика визначення монопольного (домінуючого) становища на суб'єктів господарювання ринку : Затверджено розпорядженням АМК України від 05.03.2002 р. КПС «НАУ».

13. Наказ Антимонопольного комітету, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції «Про організацію взаємодії між Антимонопольним комітетом і Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України у сфері контролю за цінами» від 02.02.2005 р. КПС «НАУ».

14. Наказ Держкомстату України, Мінекономіки, Антимонопольного комітету України від 29.05.2002 р. № 207/159/3 «Про утворення міжвідомчої робочої групи із статистичного вивчення монопольного сектора в економіці України» КПС «НАУ».

15. Наказ Міністерства економіки України «Про порядок реєстрації (обліку) зовнішньоекономічних контрактів (договорів) на здійснення експортних операцій з металобрухтом» від 15.12.2005 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 1. Ст. 61.

16. Положення про порядок надання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію): Затверджено розпорядженням АМК України від 19.02.2002 р. КПС «НАУ».

17. Положення про порядок погодження з органами Антимонопольного комітету України рішень органів державної влади, органів адміністративно-господарського управління та контролю, органів місцевого самоврядування щодо демонополізації економіки, розвитку конкуренції та антимонопольного регулювання: Затверджено розпорядженням АМК України від 01.04.1994 р. КПС «НАУ».

18. Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання: Затверджено розпорядженням АМК України від 12.02.2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 11. Ст. 542.

19. Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції: Затверджено Розпорядженням АМК України від 25.12.2001р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 323.

20. Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України: Затверджено розпорядженням АМК України від 23.02.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. № 14. Ст. 622.

Н.Е. 2.4. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БАНКРУТСТВА

Вивчаючи дану тему, слід звернути увагу на те, що 18.10.2018 р. було прийнято Кодекс України з процедур банкрутства (далі – Кодекс), який набув чинності 21.10.2019 р.

Також слід виділити Цивільний кодекс України, ст. 18 якого передбачає можливість визнання фізичної особи-підприємця банкрутом у разі його неспроможності задовольнити вимоги кредиторів, пов'язані із здійсненням ним підприємницької діяльності, а ст. 110 визначає недостатність активів для задоволення вимог кредиторів як одну з підстав ліквідації юридичної особи, порядок якої визначається законодавством тощо.

Слід зазначити, що провадження у справах про банкрутство окремих суб'єктів господарювання здійснюється з певними особливостями. Це стосується банкрутства банків, яке проводиться з урахуванням особливостей, визначених Законом України «Про банки і банківську діяльність», провадження у справі про визнання емітента іпотечних облігацій неплатоспроможним (банкрутом) здійснюється у порядку, передбаченому Законом про банкрутство, з урахуванням норм Закону України «Про іпотечні облігації».

Загалом під банкрутством розуміється фінансова неспроможність боржника виконати майнові зобов'язання перед своїми кредиторами.

Відповідно до ст. 1 Кодексу, *«банкрутство – визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедури санації та реструктуризації і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Кодексом, грошові вимоги кредиторів інакше, ніж через застосування ліквідаційної процедури.*

Під неплатоспроможністю розуміють неспроможність боржника виконати після настання встановленого строку грошові зобов'язання перед кредиторами не інакше, як через застосування процедур, передбачених Кодексом»¹.

¹ Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст.74.

Неплатоспроможність може мати місце у разі відсутності коштів, якими міг би розпорядитися боржник на момент настання терміну платежу, але які можуть з'являтися в разі виконання зобов'язань перед боржником іншими особами.

Неплатоспроможність боржника настає не завжди, а виключно у випадку невиконання грошових зобов'язань.

Під грошовим зобов'язанням розуміють зобов'язання боржника сплатити кредитору певну грошову суму відповідно до цивільно-правового правочину (договору) та на інших підставах, передбачених законодавством України.

До грошових зобов'язань можна віднести також зобов'язання щодо сплати податків, зборів (обов'язкових платежів), страхових внесків на загальнообов'язкове державне пенсійне та інше соціальне страхування; зобов'язання, що виникають внаслідок неможливості виконання зобов'язань за договорами зберігання, підряду, найму (оренди), ренти тощо та які мають бути виражені у грошових одиницях.

Учасники провадження у справі про банкрутство, за визначенням І.А. Бутирської, – це «заінтересовані у результатах процесу фізичні і юридичні особи, які вступають самотійно або залучаються господарським судом у справу про банкрутство для всебічного, повного та об'єктивного розгляду справи та наділяються у провадженні відповідними процесуальними правами та обов'язками»¹.

Законодавець передбачив, що учасники провадження у справі про банкрутство можуть бути обов'язкові та необов'язкові.

До обов'язкових учасників провадження у справі про банкрутство належать: сторони, до яких відносяться конкурсні кредитори (представник комітету кредиторів) та боржник (банкрут); арбітражний керуючий, який може брати участь у справі як розпорядник майна, керуючий санацією або ліквідатор.

До необов'язкових учасників провадження у справі про банкрутство належать: державний орган з питань банкрутства; Фонд державного майна України, якщо суб'єктом банкрутства є державне підприємство; представник органу місцевого

¹ Бутирська І. А. Правовий статус учасників справи про банкрутство: Монографія. Чернівці: Технодрук, 2017. С. 15.

самоврядування, якщо суб'єктом банкрутства є комунальне підприємство; представник працівників боржника, уповноважена особа засновників (учасників, акціонерів) боржника.

На відміну від попереднього закону, боржником може бути не лише юридична особа, але й фізична особа, у тому числі фізична особа – підприємець, яка неспроможна виконати свої грошові зобов'язання, строк виконання яких настав.

Суб'єктом банкрутства не можуть бути казенні підприємства, відокремлені структурні підрозділи юридичної особи (філії, представництва, відділення тощо).

Кредитори бувають: конкурсними, поточними та забезпеченими.

Конкурсні кредитори – це кредитори за вимогами до боржника, які виникли до порушення провадження у справі про банкрутство і виконання яких не забезпечено заставою майна боржника.

Поточні кредитори – це кредитори за вимогами до боржника, які виникли після порушення провадження у справі про банкрутство.

Забезпечені кредитори – це кредитори, вимоги яких забезпечені заставою майна боржника (майнового поручителя).

Арбітражний керуючий – «фізична особа, яка отримала відповідне свідоцтво та інформація про яку внесена до Єдиного реєстру арбітражних керуючих України»¹.

Провадження у справі про банкрутство складається з шести стадій.

1. Прийняття заяви про порушення провадження у справі про банкрутство та відкриття провадження у справі. Справи про банкрутство підвідомчі господарським судам і розглядаються ними за місцезнаходженням боржника. Право на звернення до господарського суду із заявою про порушення справи про банкрутство мають як боржник, так і кредитор.

Новелою законодавства є те, що суд, який розглядає справу про банкрутство, вирішує усі майнові спори з вимогами до боржника, у тому числі спори про визнання недійсними будь-

¹ Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст.74.

яких правочинів (договорів), укладених боржником; про сплату податків, зборів (обов'язкових платежів); стягнення заробітної плати; поновлення на роботі посадових та службових осіб боржника, а також визнання недійсними рішень державних органів, пов'язаних із майновими вимогами до боржника.

2. Підготовче засідання, в якому здійснюється перевірка того, наскільки обгрунованими є вимоги заявника, а також розглядаються заперечення боржника.

3. Попереднє засідання, яке проводиться не пізніше 70 календарних днів, а в разі великої кількості кредиторів – не пізніше трьох місяців з дня проведення підготовчого засідання суду.

За результатами попереднього засідання господарський суд постановляє ухвалу, в якій зазначаються:

- розмір та перелік усіх визнаних судом вимог кредиторів, що вносяться розпорядником майна до реєстру вимог кредиторів;
- розмір та перелік не визнаних судом вимог кредиторів;
- дата проведення зборів кредиторів та комітету кредиторів;
- дата підсумкового засідання суду.

Розпорядник майна за результатами попереднього засідання вносить до реєстру вимог кредиторів відомості про кожного кредитора, розмір його вимог за грошовими зобов'язаннями, наявність права вирішального голосу в представницьких органах кредиторів, черговість задоволення кожної вимоги.

4. Збори кредиторів, які проводяться протягом 10 днів з дня постановлення ухвали за результатами попереднього засідання господарського суду.

До компетенції зборів кредиторів належить прийняття рішення про:

- 1) визначення кількісного складу та обрання членів комітету кредиторів;
- 2) дострокове припинення повноважень комітету кредиторів або окремих його членів;
- 3) схвалення плану санації боржника та схвалення внесення змін до нього;

4) звернення до господарського суду з клопотанням про введення наступної процедури у справі про банкрутство;

5) обрання арбітражного керуючого у разі відсторонення арбітражного керуючого, визначеного Єдиною судовою інформаційно-телекомунікаційною системою, від виконання повноважень;

6) інші питання, передбачені цим Кодексом, у тому числі віднесені до компетенції комітету кредиторів.

5. Визнання боржника банкрутом. У випадках, передбачених Кодексом, господарський суд у судовому засіданні за участю сторін ухвалює постанову про визнання боржника банкрутом і відкриває ліквідаційну процедуру.

6. Проведення ліквідаційної процедури, яке не може тривати більше 12 місяців.

Відповідно до Кодексу щодо боржника – юридичної особи застосовуються такі судові процедури:

- розпорядження майном боржника;
- санація боржника;
- ліквідація банкрута.

Відповідно до Кодексу щодо боржника – фізичної особи застосовуються такі судові процедури:

- реструктуризація боргів боржника;
- погашення боргів боржника.

Під **розпорядженням майном** розуміється система заходів щодо нагляду та контролю за управлінням і розпорядженням майном боржника з метою забезпечення збереження, ефективного використання майнових активів боржника, проведення аналізу його фінансового становища, а також визначення наступної оптимальної процедури (санації, мирової угоди чи ліквідації) для задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів.

Під **санацією** розуміється система заходів, що здійснюються під час провадження у справі про банкрутство з метою запобігання визнанню боржника банкрутом та його ліквідації, спрямована на оздоровлення фінансово-господарського становища боржника, а також задоволення в повному обсязі або частково вимог кредиторів шляхом реструктуризації

підприємства, боргів і активів та/або зміни організаційно-правової та виробничої структури боржника.

Під **ліквідацією** розуміється припинення суб'єкта підприємницької діяльності, визнаного господарським судом банкрутом, з метою здійснення заходів щодо задоволення в порядку цього Закону вимог кредиторів шляхом продажу його майна.

Реструктуризація боргів боржника – судова процедура у справі про неплатоспроможність фізичної особи, що застосовується з метою відновлення платоспроможності боржника шляхом зміни способу та порядку виконання його зобов'язань згідно з планом реструктуризації боргів боржника.

Погащення боргів боржника – судова процедура у справі про неплатоспроможність фізичної особи, що застосовується з метою задоволення вимог кредиторів за рахунок реалізації майна банкрута, визнаного банкрутом у порядку, встановленому Кодексом.

Питання для перевірки знань

1. Перелічіть нормативно-правові акти, які здійснюють правове регулювання банкрутства.
2. Розкрийте основні ознаки банкрутства.
3. Хто є сторонами та учасниками провадження у справі про банкрутство?
4. Охарактеризуйте кожен із стадій провадження у справі про банкрутство.
5. Перелічіть повноваження ліквідатора.

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
2. Вавженчук С. Я. Система захисту і охорони конституційних трудових прав працівників: монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 510 с.
3. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.

4. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсєєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.
5. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одіссей, 2010. 640 с.
6. Щербина В.С. Господарське право: підручник. 6-те вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 640 с.
7. Афанасьєв Р. Розвиток державного регулювання запобігання банкрутству в Україні. *Предпринимательство, хозяйство и право*. 1998. № 10. С.10–15.
8. Бутирська І. Відповідальність осіб, що контролюють боржника, у справі про банкрутство. *Право України*. 2018. № 6. С. 98–110.
9. Бутирська І. А. Правовий статус учасників справи про банкрутство: монографія. Чернівці: Технодрук, 2017. 184 с.
10. Бутирський А. А. Господарський спір як підстава для розмежування компетенції між господарськими та адміністративними судами. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2013. Вип. 21. Ч. 1. Т. 2. С. 12–15.
11. Бутирський А. Концепція удосконалення законодавства про неспроможність. *Право України*. 2018. № 6. С. 86–97.
12. Джунь В. В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні. Львів : Інститут технології, бізнесу і права, 2000. 180 с.
13. Джунь В. В. Концептуальні засади реформи інституту неспроможності. *Вісник Вищого арбітражного суду України*. 1999. № 2. С. 182–184.
14. Джунь В. В. Принцип номіналізму у грошових зобов'язаннях. Валютне застереження. *Вісник господарського судочинства*. 2002. № 2. С. 183–186.
15. Джунь В. В. Про заходи реформування процесуального режиму інституту неспроможності. *Вісник Вищого арбітражного суду України*. 1999. № 1. С. 143–147.

16. Поляков Б. М. Арбітражний керуючий – найзалежніша особа процедури банкрутства. *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 3. С. 86–89.

17. Поляков Б. М. Вдосконалення процесуального законодавства про банкрутство. *Вісник господарського судочинства*. 2002. № 2. С. 52–57.

18. Поляков Б. М. Деякі питання по ініціюванню провадження справ про банкрутство. *Вісник господарського судочинства*. 2002. № 1. С. 109–114.

19. Поляков Б. М. Ліквідація як процедура банкрутства в Україні. *Вісник господарського судочинства*. 2002. № 2. С. 34–44.

20. Поляков Б. М. Особливості здійснення процедури санації керівником боржника. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 1. С. 6–10.

21. Радзивілюк В. Концептуальні зміни цільової спрямованості новітнього законодавства про банкрутство. *Право України*. 2019. № 8. С. 107–119.

Правові акти

1. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

2. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст. 74.

3. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.

4. Про введення мораторію на примусову реалізацію майна : Закон України від 29.11.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 10. Ст. 77.

5. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст. 542.

6. Про затвердження Порядку проведення досудової санації державних підприємств : Постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2000 р. *Офіційний вісник України*. 2000. № 12. Ст. 467.

7. Про Положення про реєстр неплатоспроможних підприємств та організацій : Постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.1996 р. *Державний інформаційний бюлетень про приватизацію*. 1997. № 5. С. 24–28.

8. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства та доведення до банкрутства: Затверджено наказом Міністерства економіки України від 17.01.2001 р. *Бюлетень законодавства і юридичної практики*. 2002. № 4. С. 122–129.

9. Положення про порядок проведення досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію: Затверджено наказом Фонду державного майна України від 12.10.2001 *Вісник господарського судочинства*. 2002. №1. С. 104–108.

Н.Е. 2.5. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ БІРЖОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Як зазначає О.М. Вінник, «запровадження ринкових засад та форм господарювання в економіку України зумовило широке застосування конкурентних способів укладання господарських договорів на реалізацію майна шляхом проведення торгів і, відповідно, спеціалізованих організацій, що здійснюють організаційно-правове забезпечення проведення торгів та надання пов'язаних з цим послуг. Серед таких суб'єктів господарських відносин особливе місце посідають біржі – одна з найстаріших організаційно-правових форм, що використовується для проведення торгів».

Єдине визначення біржі в господарському праві України відсутнє, оскільки правове становище двох основних видів бірж – фондової і товарної – регулюється різними нормативно-правовими актами – Законом України від 18.06.1991 р. «Про цінні папери і фондову біржу» і Законом України від 10.12.1991 р.

«Про товарну біржу». Узагальнено можна дати наступне визначення поняття біржі.

Біржа – це некомерційна господарська організація корпоративного типу, що забезпечує організацію та проведення торгів на біржі й укладення за результатами торгів біржових угод, а також може надавати за плату пов'язані з основною діяльністю послуги (крім комерційного посередництва).

Залежно від виду майнових цінностей, щодо яких здійснюється організація та проведення торгів, розрізняють **фондові біржі і товарні біржі**.

О.М. Вінник вказує: «Фондова біржа оперує цінними паперами, обіг яких не обмежений, а товарна біржа – традиційними видами майна (рухоме й нерухоме майно, що може вільно продаватися на конкурентних засадах). Своєю чергою товарні біржі можна класифікувати за різними критеріями.

Так, залежно від характеру асортименту товарів **товарні біржі поділяються** на *вузькоспеціалізовані* (предметом торгівлі на таких біржах є один вид товарів); *спеціалізовані* (предметом біржової торгівлі є, як правило, однотипні групи товарів); *універсальні* (предметом торгівлі є широкий асортимент різноманітних товарів).

Залежно від характеру біржових угод виділяють: *біржі реального товару*, на яких предметом купівлі-продажу є реальний товар (як вироблений, так і намічений для виготовлення); *ф'ючерсні*, на яких здійснюється торгівля не реальними товарами, а контрактами на них; *опціонні*, предметом торгів на яких є тільки права на купівлю або продаж реальних товарів або контрактів на них у наступному періоді; *комплексні*, на яких укладаються угоди щодо реального товару, а також ф'ючерсні та опціонні угоди.

Залежно від ступеня відкритості (можливості участі в торгах) товарні біржі поділяються на *відкриті* (публічні), на яких, крім членів біржі, в біржових операціях можуть брати участь і відвідувачі торгів (постійні і разові), та *закриті*, на яких право участі в біржових торгах і укладання біржових угод мають лише члени цієї товарної біржі»¹.

¹ Вінник О. М. Господарське право : курс лекцій. К. : Атіка, 2005. С. 408.

Товарна біржа створюється на засадах добровільного об'єднання заінтересованих юридичних і фізичних осіб, яким це не заборонено чинним законодавством. Так, засновниками і членами товарної біржі не можуть бути органи державної влади та управління, а також державні установи (організації), що перебувають на державному бюджеті.

Фондова біржа являє собою «організаційно оформлений, постійно діючий ринок, на якому здійснюється торгівля цінними паперами, що можуть вільно продаватися і купуватися. Саме фондова біржа зосереджує попит і пропозицію цінних паперів, сприяє формуванню їх біржового курсу та виконує інші функції, пов'язані з обігом цінних паперів»¹.

Питання для перевірки знань

1. Дайте визначення біржі та наведіть її ознаки.
2. Охарактеризуйте функції біржі.
3. Вкажіть види бірж в Україні.
4. Охарактеризуйте правовий статус фондової біржі.

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
2. Вавженчук С. Я. Система захисту і охорони конституційних трудових прав працівників: монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 510 с.
3. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
4. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсєєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.
5. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одіссей, 2010. 640 с.

¹ Щербина В. С. Господарське право : підручник. 3-тє вид., перероб. і доп. К. : Юрінком Інтер, 2006. С. 407.

6. Щербина В. С. Господарське право: підручник. 6-те вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 640 с.

7. Крамаренко В. Біржова діяльність: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2003. 264 с.

8. Лукач І. Законодавче закріплення нефінансового звіту в контексті Угоди про асоціацію. *Право України*. 2018. № 6. С. 143–153.

Правові акти

1. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

2. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №51. Ст.292.

3. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) : Закон України від 15.03.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 21. Ст.103.

4. Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні : Закон України від 10.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №15. Ст.67.

5. Про товарну біржу : Закон України від 10.12.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. 10. Ст. 139.

6. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 13. Ст. 52.

7. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. *Відомості Верховної ради України*. 2002. № 1. Ст. 1.

8. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.

НЕ 2.6. ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Зовнішньоекономічна діяльністю суб'єктів господарювання – це, у першу чергу, господарська діяльність, яка в процесі її здійснення потребує перетинання митного кордону України майном та/або робочою силою.

Загальні засади здійснення зовнішньоекономічної діяльності визначає Господарський кодекс України, Закон України «Про зовнішньоекономічну діяльність» та інші нормативно-правові акти.

Зовнішньоекономічна діяльність здійснюється на засадах свободи її суб'єктів добровільно вступати у зовнішньоекономічні відносини, провадити їх у будь-яких формах, не заборонених законом, і рівності перед законом усіх її суб'єктів.

Розглядаючи принципи зовнішньоекономічної діяльності, слід враховувати те, що вона є різновидом господарської діяльності, у зв'язку з чим при її здійсненні необхідно керуватися й принципами господарської діяльності.

До видів зовнішньоекономічної діяльності належать: експорт та імпорт товарів, капіталів і робочої сили; надання послуг; виконання робіт; валютно-фінансова діяльність; діяльність, пов'язана з передачею технологій, прав інтелектуальної власності; організація комерційних операцій на міжнародних біржах, торгах, аукціонах; орендні операції тощо.

Суб'єкти господарської діяльності України та іноземні суб'єкти господарської діяльності при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності керуються такими принципами:

«Принципом суверенітету народу України у здійсненні зовнішньоекономічної діяльності, що полягає у:

- виключному праві народу України самостійно та незалежно здійснювати зовнішньоекономічну діяльність на території України, керуючись законами, що діють на території України;

- обов'язку України неухильно виконувати всі договори і зобов'язання України в галузі міжнародних економічних відносин»¹;

«Принципом свободи зовнішньоекономічного підприємництва, що полягає у:

- праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності добровільно вступати у зовнішньоекономічні зв'язки;

- праві суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності здійснювати її в будь-яких формах, які прямо не заборонені чинними законами України;

- обов'язку додержувати при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності порядку, встановленого законами України;

- виключному праві власності суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності на всі одержані ними результати зовнішньоекономічної діяльності»²;

«Принципом юридичної рівності і недискримінації, що полягає у:

- рівності перед законом всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, незалежно від форм власності, в тому числі держави, при здійсненні зовнішньоекономічної діяльності;

- забороні будь-яких, крім передбачених цим Законом, дій держави, результатом яких є обмеження прав і дискримінація суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, а також іноземних суб'єктів господарської діяльності за формами власності, місцем розташування та іншими ознаками;

- неприпустимості обмежувальної діяльності з боку будь-яких її суб'єктів, крім випадків, передбачених цим Законом»³;

«Принципом верховенства закону, що полягає у:

- регулюванні зовнішньоекономічної діяльності тільки законами України;

¹ Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 37.

² Там же.

³ Там же.

- забороні застосування підзаконних актів та актів управління місцевих органів, що у будь-який спосіб створюють для суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності умови менш сприятливі, ніж ті, які встановлені законами України;

Принципом захисту інтересів суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності, який полягає у тому, що Україна як держава:

- забезпечує рівний захист інтересів всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності та іноземних суб'єктів господарської діяльності на її території згідно з законами України;

- здійснює рівний захист всіх суб'єктів зовнішньоекономічної діяльності України за межами України згідно з нормами міжнародного права;

- здійснює захист державних інтересів України як на її території, так і за її межами лише відповідно до законів України, умов підписаних нею міжнародних договорів та норм міжнародного права;

Принципом еквівалентності обміну, неприпустимості демпінгу при ввезенні та вивезенні товарів»¹.

Суб'єктами зовнішньоекономічної діяльності в Україні відповідно до ЗУ «Про зовнішньоекономічну діяльність» є:

«- фізичні особи – громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства, які мають цивільну правоздатність і дієздатність згідно з законами України і постійно проживають на території України;

- юридичні особи, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України (підприємства, організації та об'єднання всіх видів, включаючи акціонерні та інші види господарських товариств, асоціації, спілки, концерни, консорціуми, торговельні дома, посередницькі та консультаційні фірми, кооперативи, кредитно-фінансові установи, міжнародні об'єднання, організації та інші), в тому числі юридичні особи, майно та/або капітал яких є повністю у власності іноземних суб'єктів господарської діяльності;

¹ Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 37.

- об'єднання фізичних, юридичних, фізичних і юридичних осіб, які не є юридичними особами згідно з законами України, але які мають постійне місцезнаходження на території України і яким цивільно-правовими законами України не заборонено здійснювати господарську діяльність;

- структурні одиниці іноземних суб'єктів господарської діяльності, які не є юридичними особами згідно з законами України (філії, відділення, тощо), але мають постійне місцезнаходження на території України;

- спільні підприємства за участю суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, зареєстровані як такі в Україні і які мають постійне місцезнаходження на території України;

державні замовники з державного оборонного замовлення;

- інші суб'єкти господарської діяльності, передбачені законами України»¹.

Зовнішньоекономічний договір (контракт) – це «правочин, який укладається суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності або його представником у простій письмовій або в електронній формі, якщо інше не передбачено міжнародним договором України чи законом. У разі експорту послуг (крім транспортних) зовнішньоекономічний договір (контракт) може укладатися шляхом прийняття публічної пропозиції про угоду (оферти) або шляхом обміну електронними повідомленнями, або в інший спосіб, зокрема шляхом виставлення рахунка (інвойсу), у тому числі в електронному вигляді, за надані послуги. Повноваження представника на укладення зовнішньоекономічного договору (контракту) може впливати з доручення (довіреності), установчих документів, договорів та інших підстав, які не суперечать цьому Закону. Дії, які здійснюються від імені іноземного суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності суб'єктом зовнішньоекономічної діяльності України, уповноваженим на це належним чином, вважаються діями цього іноземного суб'єкта зовнішньоекономічної діяльності»².

¹ Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 37.

² Там же.

Питання для перевірки знань

1. Дайте визначення зовнішньоекономічної діяльності.
2. Назвіть принципи здійснення зовнішньоекономічної діяльності.
3. Що належить до видів зовнішньоекономічної діяльності?
4. Що таке зовнішньоекономічний договір?

Список рекомендованої літератури

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
2. Вавженчук С. Я. Система захисту і охорони конституційних трудових прав працівників: монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 510 с.
3. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
4. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсєєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.
5. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одісей, 2010. 640 с.
6. Щербина В. С. Господарське право: підручник. 6-те вид., перероб. і допов. К.: Юрінком Інтер, 2013. 640 с.
7. Малиновська В. Захисне застереження як особлива умова зовнішньоекономічного контракту. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 3. С. 7–9.
8. Малиновська В. Проблеми використання формального застереження у зовнішньоекономічному контракті. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 5. С. 41–44.
9. Мілаш В. Законодавчі дефініції термінів «зовнішньоекономічна діяльність» і «зовнішньоекономічний договір»: подальший розвиток чи поглиблення дефекту. *Право України*. 2019. № 8. С. 195–209.
10. Правове регулювання зовнішньоторговельної діяльності в умовах реалізації інтеграційних прагнень України : монографія / за

ред. О. О. Ашуркова ; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Чернігів : Десна Поліграф, 2015. 392 с.

11. Устименко В. А., Поліщук Н. Ю. Перспективи застосування криптовалют в електроенергетиці України: зарубіжний досвід і вітчизняні здобутки. *Економіка та право*. 2019. № 2. С. 64–69.

Правові акти

1. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

2. Кодекс торговельного мореплавства України: Прийнятий Верховною Радою України 23.05.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 47. Ст. 349.

3. Митний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 13.03.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 32. Ст. 1175.

4. Податковий кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.

5. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 37.

6. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266.

7. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.

8. Про транзит вантажів : Закон України від 20.10.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 51. Ст. 446.

9. Наказ Міністерства економіки України «Про порядок реєстрації (обліку) зовнішньоекономічних контрактів (договорів) на здійснення експортних операцій з металобрухтом» від 15.12.2005 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 1. Ст. 61.

10. Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів): Затверджено Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 06.09.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. № 39. Ст. 1784.

ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

НЕ 1.1. Господарське право в системі права України (4 год.)

1) Обговорення питань

1. Господарська діяльність як предмет господарського права: поняття, ознаки, принципи здійснення.
2. Види господарської діяльності.
3. Поняття, особливості та види господарських правовідносин.
4. Методи правового регулювання господарських відносин.
5. Сутність та зміст господарського права як галузі права.
6. Поняття господарського права як правової науки.
7. Поняття та цілі господарського права як навчальної дисципліни.

2) Аналіз практичних ситуацій:

Ситуація 1. Гладченко А.В. є адвокатом, а також зареєстрований як фізична особа – підприємець і здійснює свою діяльність у сфері права.

18.12.2015 р. між Гладченко А.В. та Петровою А.А. укладено договір про надання юридичних послуг № 12/15, згідно з яким Гладченко А.В. бере на себе зобов'язання надавати юридичну допомогу у захисті інтересів протягом усього періоду досудового розслідування щодо гр. Петрової А.А.

23.02.2016 р. Гладченко А.В. згідно з квитанцією № К23/02 перерахував Вінницькій міській виконавчій дирекції Вінницького обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності 429 155,81 грн. При цьому в призначенні платежу вказано: *повернення фінансування, отриманого у 2010 р. на виплату допомоги «АРТ» – 76 200, «Бьюті-арт» – 127 115, «Вежа» – 121 208, «Серкап» – 104 631.* При цьому за фактом фінансування зазначених підприємств Фондом прокуратурою Вінницької області здійснювалося кримінальне провадження відносно заступника директора цього Фонду Петрової А.А. на суму 429 155,81 грн.

21.11.2016 р. Вінницьким міським судом винесено вирок, яким Петрову А.А. визнано винною у вчиненні кримінальних правопорушень, передбачених ч. 5 ст. 191, ч. 2 ст. 209, ч. 2 ст. 358, ст. 27, ст. 32, ч. 3 ст. 358, ч. 1 ст. 364 Кримінального кодексу України. Також даним вироком встановлено, що кошти в розмірі 429 155,81 грн., які зараховані Вінницькому обласному відділенню Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності як повернення фінансової допомоги «АРТ» – 76 200, «Бьюті-арт» – 127 115, «Вежа» – 121 208, «Серкап» – 104 631., внесені Гладченком А.В. з порушенням встановленого порядку.

16.05.2017 р. Гладченко А.В. звернувся до Виконавчої дирекції Вінницького обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності м. Вінниця з вимогою про повернення грошових коштів у сумі 429 155,81 грн., однак останній відмовив у поверненні грошових коштів.

У зв'язку з цим Гладченко А.В. звернувся до господарського суду Вінницької області з позовом до Виконавчої дирекції Вінницького обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності про стягнення 429 155,81 грн. безпідставно отриманих коштів.

За встановлених обставин, місцевий господарський суд, з яким погодився суд апеляційної інстанції, дійшов висновку, що позивач є фізичною особою – підприємцем і здійснює свою діяльність у сфері права; при цьому у позивача відсутні будь-які правовідносини з відповідачем, оскільки Петрова А.А. не уповноважувала його як адвоката сплачувати за себе збитки в зазначеному вище кримінальному провадженні, позивач не надавав своєї згоди на зарахування сплачених ним коштів у рахунок погашення збитків, завданих Петровою А.А., а отже, кошти у розмірі 429 155,81 грн. сплачені на рахунок відповідача без достатніх правових підстав, у зв'язку з чим, з посиланням на приписи ст. 1212 Цивільного кодексу України, судом задоволено позовні вимоги у повному обсязі.

Не погоджуючись з рішеннями судів першої та апеляційної інстанції, відповідач звернувся до суду касаційної інстанції з касаційною скаргою, в якій просить скасувати рішення судів першої та апеляційної інстанції та відмовити Гладченку А.В.

у задоволенні позовних вимог. Свої вимоги Фонд обґрунтовує тим, що правовідносини щодо сплати грошових коштів у розмірі 429 155,81 грн. на користь відповідача виникли під час здійснення адвокатом Гладченком А.В. своєї професійної діяльності щодо захисту інтересів обвинуваченої Петрової А.А. в межах кримінального провадження. Зазначене свідчить, що спір у даній справі виник не з господарських правовідносини, а отже, не підлягає вирішенню в господарських судах.

Проаналізуйте спірну ситуацію та дайте правову оцінку рішення суду.

НЕ 1.2. Державне регулювання господарської діяльності: цілі та засоби здійснення (4 год.)

1) Обговорення питань

1. Цілі і завдання правового закріплення державної економічної політики.
2. Прогнозування та планування економічного та соціального розвитку.
3. Засоби державного регулювання господарських відносин.
4. Податки в механізмі державного впливу на господарські відносини.
5. Державний контроль та нагляд за господарською діяльністю.
6. Особливості управління економічною діяльністю у державному секторі економіки.
7. Державна регуляторна політика у сфері господарювання.

2) Аналіз практичних ситуацій

Ситуація 1. 12.05.2017 р. ПАТ «ДК-інвест» звернулось до виробничої філії «Західна теплоелектроцентраль» Державного підприємства «Теплоінтер» з листом № 1 про вирішення питання використання газопроводу від газорозподільної станції (далі – ГРС)-2 до Західної ТЕЦ, що перебуває на балансі ПАТ «ДК-інвест», оскільки вказаний газопровід підлягає демонтажу з подальшим збутом труб у разі непогодження використання його виробничою філією «Західна теплоелектроцентраль».

Листом № 4 від 17.05.2017 р. Виробнича філія «Західна теплоелектроцентраль» повідомила, що частина газопроводу, вказаного в листі № 1 від 21.05.2017 р., використовується для транспортування природного газу на виробничу філію «Західна теплоелектроцентраль» Державного підприємства «Теплоінтер» та не підлягає демонтажу.

Листом № 2 від 23.05.2017 р. ПАТ «ДК-інвест» направило виробничій філії «Західна теплоелектроцентраль» Державного підприємства «Теплоінтер» проект договору оренди газопроводу від ГРС-2 до ТЕЦ, однак даний договір виробничою філією підписаний не був, у зв'язку з чим наразі залишається невирішеним питання користування майном ПАТ «ДК-інвест».

У зв'язку з наведеним вище ПАТ «ДК-інвест» звернулось до суду з позовом до Державного підприємства «Теплоінтер» про зобов'язання укласти договір оренди газопроводу від ГРС-2 до ТЕЦ, що належить ПАТ «ДК-інвест».

Позовні вимоги обґрунтовані фактичною експлуатацією вказаного газопроводу для транспортування природного газу на виробничій філії Державного підприємства «Теплоінтер» «Західна теплоелектроцентраль». При цьому позивач зазначає, що відповідачем не вчинено дій щодо складання протоколу розбіжностей до договору, у зв'язку з чим ПАТ «ДК-інвест» просить суд зобов'язати відповідача укласти договір оренди газопроводу від ГРС-2 до ТЕЦ у редакції, що належить ПАТ «ДК-інвест».

Відповідач подав відзив на позовну заяву, в якому проти позову заперечив, мотивуючи свої заперечення тим, що межа, на якій відбувається приймання-передача природного газу (точка входу/виходу з газотранспортної системи), до якої газотранспортна організація повинна поставляти газ Державному підприємству «Теплоінтер» в особі виробничої філії «Західна теплоелектроцентраль», знаходиться після частини газопроводу, що належить ПАТ «ДК-інвест» і не належить Державному підприємству «Теплоінтер». Також відповідач указує на відсутність у Державного підприємства «Теплоінтер» права (ліцензії) на експлуатацію об'єктів трубопровідного транспорту.

Проаналізуйте спірну ситуацію.

Ситуація 2. 05.01.2016 р. діяльність Державного закладу «Лінійна поліклініка станції Чернівці» припинено, про що внесено відповідний запис до Єдиного державного реєстру. Комунальна установа «Чернівецька міська клінічна поліклініка № 11» є правонаступником Державного закладу «Лінійна поліклініка станції Чернівці» у результаті перетворення.

У період з 14 грудня по 20 грудня 2016 р. головним спеціалістом обласного відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності Іванюком О.І. була проведена перевірка обґрунтованості видачі та продовження листків непрацездатності за 2016 рік у комунальній установі «Чернівецька міська клінічна поліклініка № 11». Під час перевірки встановлено факт видачі за відсутності ліцензії 106-ти листків непрацездатності за період з 06.04.2016 р. по 15.08.2016 р., на підставі яких за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності здійснено виплати на суму 66 583 грн. 50 коп.

На підставі вищевикладеного Чернівецьке обласне відділення Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності звернулося до суду з позовом до відповідача Комунальної установи «Чернівецька міська клінічна поліклініка № 11» про стягнення 66 583,50 грн. Обґрунтовуючи свої вимоги, позивач зазначає, що під час перевірки ним встановлено факт видачі за відсутності ліцензії 106-ти листків непрацездатності за період з 06.04.2016 по 15.08.2016 р., на підставі яких за рахунок коштів Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності здійснено виплати на суму 66 583 грн. 50 коп.

Позивач стверджує, що провадження лікуючими лікарями закладів охорони здоров'я, з якими вони перебувають у трудових відносинах, діяльності з медичного обслуговування населення, в тому числі видача документів, що засвідчують тимчасову непрацездатність, можливе лише за умови отримання цими закладами відповідної ліцензії. На думку позивача, лікуючі лікарі, які перебували в трудових відносинах з Комунальною установою «Чернівецька міська клінічна поліклініка № 11», не мали правових підстав проводити

діяльність з медичної практики, у тому числі видавати листки непрацездатності в період, коли заклад не мав відповідної ліцензії на провадження такої діяльності. При цьому позивач посилається на положення ст. ст. 1172, 1187, 1191 Цивільного кодексу України.

Відповідач проти позову заперечує, обґрунтовуючи свою позицію тим, що Комунальна установа «Чернівецька міська клінічна поліклініка № 11» здійснює свою діяльність на підставі Статуту, відповідно до п.1.2 якого установа заснована на комунальній власності територіальної громади міста Чернівці, має статус клінічного лікувально-профілактичного закладу та є правонаступником всіх прав та обов'язків Державного закладу «Лінійна поліклініка станції Чернівці».

Згідно з п. 1.8. Статуту, засновником та власником майна Установи є Чернівецька міська рада (засновник). У своїй діяльності Установа підпорядкована виконавчому органу Чернівецької міської ради, що здійснює повноваження в галузі охорони здоров'я (уповноважений орган). Таким уповноваженим органом є Відділ охорони здоров'я Чернівецької міської ради. До компетенції даного уповноваженого органу відносяться повноваження, що визначають юридичну долю закладу (розділ 8 Статуту), у тому числі й припинення його діяльності. Як зазначає відповідач, розпоряджень або інших документів щодо заборони ведення господарської діяльності Комунальної установи «Чернівецька міська клінічна поліклініка № 11» він не отримував. Відповідач зазначив, що Комунальна установа «Чернівецька міська клінічна поліклініка № 11» є правонаступником Державного закладу «Лінійна поліклініка станції Чернівці», ліцензію якого не було анульовано та рішення уповноваженого органу про припинення (зупинення) діяльності відповідача не приймалося, а тому видача листів непрацездатності лікарями установи здійснювалася правомірно.

Проаналізуйте спірну ситуацію.

НЕ 1.3. Господарське законодавство (4 год.)

1) Обговорення питань

1. Поняття, ознаки та особливості господарського законодавства.
2. Система господарського законодавства.
3. Господарсько-правові норми: поняття і види.
4. Питання вдосконалення господарського законодавства.

2) Аналіз практичних ситуацій

Ситуація 1. 01.01.2011 р. між фізичною особою – підприємцем Скорейкіним А.С. та ТОВ «Ринок» укладено угоду № 123/а про надання в користування торговельного місця (далі – Угода), згідно з якою Скорейкін А.С. приймає у платне користування торговельне місце № 7, площею 16,8 кв. м. на території ТОВ «Ринок», торговий сектор № 3, для здійснення продажу промислових товарів.

У п. 6.1 Угоди передбачено, що вона набирає чинності з 01.01.2011 р. і діє до 31.12.2020 р.

Пункт 3.1.3 Угоди передбачає, що Скорейкін А.С. має право здійснювати за погодженням з ТОВ «Ринок» за рахунок власних коштів реконструкцію або поліпшення торговельного об'єкта, розташованого на торговельному місці.

18.06.2016 р. ТОВ «Ринок» (наказ № 2 від 18.06.2016 р.) затверджено та введено в дію Положення про порядок проведення суб'єктами підприємницької діяльності реконструкції або поліпшення власних торговельних об'єктів та пунктів зберігання товарів на території» ТОВ «Ринок» (далі – Положення). Також даним наказом зобов'язано: завідувачів торговельних секторів забезпечити контроль за порядком оформлення суб'єктами підприємницької діяльності заяви визначеного зразка; інженера з охорони праці забезпечити своєчасне проведення інструктажу, видачу нарядів-допусків на проведення робіт і оформлення актів обміру торговельних місць.

Згадане Положення передбачає таку процедуру реконструкції та поліпшення власних торговельних об'єктів.

Для отримання погодження адміністрації ринку на проведення робіт суб'єкт підприємництва (користувач торговельного місця з продажу/надання послуг) (у подальшому «Користувач») оформляє заяву затвердженого зразка з наданням копії діючої угоди, що підтверджує право на використання торговельного місця, директору ТОВ «Ринок».

Директор ТОВ «Ринок» з виходом на місце розглядає можливість проведення робіт, указаних у заяві Користувача, та погоджує подану заяву.

У разі отримання погодження на проведення робіт Користувач повинен пройти інструктаж і отримати наряд-допуск на проведення робіт в інженера з охорони праці. Наряд-допуск готується та видається інженером з охорони праці у трьох примірниках: один примірник Користувачу, другий – службі безпеки ринку, третій – завідувачу відповідного торгового сектору.

Обов'язок по контролю за ходом, часом і порядком проведення робіт покладається на працівників служби безпеки та завідувача сектором. При виявленні порушень під час здійснення робіт працівник служби безпеки, завідувач сектором мають право призупинити роботи.

09.12.2016 р. Скорейкін А.С. звернувся до ТОВ «Ринок» із заявою, в якій просив видати дозвіл на проведення робіт з облаштування додаткової площі та встановлення ролет.

11.12.2016 р. генеральний директор Ринку Герасименко С.С. на заяві Скорейкіна А.С. від 09.12.2016 р. написав: «У роботу» і скріпив це власним підписом.

12.12.2016 р. інженером з охорони праці Капустіним О.М. Скорейкіну А.С. виписано наряд-допуск № 999 на виконання тимчасових вогневих робіт для облаштування додаткової площі та встановлення ролет у контейнері № 7. Даний наряд зареєстровано у журналі реєстрації нарядів-допусків на проведення робіт на підприємствах ТОВ «Ринок».

25.12.2016 р. Скорейкін А.С. звернувся до ТОВ «Ринок» із заявою, в якій просив у зв'язку із завершенням робіт внести зміни до діючої угоди у частині орендованої площі: до 25 кв. м.

ТОВ «Ринок» листом від 31.12.2016 р. відмовив Скорейкіну А.С. в укладенні нової угоди, посилаючись при цьому на те, що збільшення торгової площі було здійснено підприємцем самостійно, а запис: «У роботу» не свідчить про таке погодження.

У зв'язку з вищенаведеним Скорейкін А.С. звернувся до суду з позовом до ТОВ «Ринок» про визнання змін до Угоди укладеними в редакції підприємця. Також підприємець указав, що на заявах інших підприємців на ринку щодо збільшення торгової площі також стоїть напис: «У роботу», проте ТОВ «Ринок» проти таких заяв не заперечує.

Проаналізуйте спірну ситуацію.

НЕ 1.4. Суб'єкти господарських правовідносин: загальна характеристика, порядок утворення та державної реєстрації; майнова основа господарювання (5 год.)

1) Обговорення питань

1. Поняття, ознаки та види суб'єктів господарських правовідносин.
2. Основи правового статусу суб'єктів господарських правовідносин.
3. Порядок і основні етапи створення суб'єктів господарювання.
4. Державна реєстрація суб'єктів юридичних осіб та фізичних осіб-підприємців:
 - а) Реєстрація юридичної особи. Державна реєстрація припинення юридичної особи.
 - б) Державна реєстрація фізичної особи, яка має намір стати підприємцем. Державна реєстрація припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця.
5. Способи та порядок припинення діяльності суб'єктів господарювання.
5. Поняття, основні ознаки та види підприємств.
6. Правове становище підприємств державної форми власності.
7. Правове становище підприємств комунальної форми власності.
8. Поняття та характерні риси господарських товариств.
9. Класифікація господарських товариств.
10. Форми господарських товариств.

2) Аналіз практичних ситуацій

Ситуація 1. 13.09.2011 р. між ПАТ Комерційним Банком «ОРПбанк» (далі у тексті – Банк) та фізичною особою – підприємцем Бойком І.В. (далі у тексті – Клієнт) підписано заяву про відкриття поточного рахунку (далі – заява).

Згідно із заявою, Клієнт приєднався до «Умов і правил надання банківських послуг» (далі – Умови), Тарифів Банку, що розміщені в мережі Інтернет на сайті <http://orpbank.ua>, які разом із заявою складають договір банківського обслуговування № б/н від 13.09.2011 р. (далі – договір) і взяв на себе зобов'язання виконувати умови договору.

Відповідно до договору, Клієнту встановлено кредитний ліміт на поточний рахунок № 26006060749461 в електронному вигляді через установлені засоби електронного зв'язку Банку та Клієнта (системи клієнт-банк, Інтернет клієнт-банк, sms-повідомлення або ін.), що визначено і врегульовано Умовами.

Згідно з п. 3.2.1.1.1. Умов, кредитний ліміт на поточний рахунок надається на поповнення обігових коштів і здійснення поточних платежів Клієнта у межах кредитного ліміту. Про розмір ліміту Банк повідомляє Клієнта на свій вибір або в письмовій формі, або через установлені засоби електронного зв'язку Банку та Клієнта.

Кредит надається в обмін на зобов'язання Клієнта щодо його повернення, сплати процентів та винагороди (п. 3.2.1.1.3. Умов).

Клієнт використав кредитні кошти 15.09.2011 р.

Пунктом 3.2.1.4. Умов затверджений порядок розрахунків за користування кредитом у період з дати виникнення дебетового сальдо на поточному рахунку Клієнта. При закритті банківського дня Клієнт сплачує проценти, виходячи з процентної ставки, розмір якої залежить від терміну користування кредитом (диференційована процентна ставка). Проценти за користування кредитом підприємець повинен був сплачувати до 25 числа поточного місяця, а сам кредит повернути не пізніше трьох місяців з дня отримання кредитних коштів. У разі порушення Клієнтом будь-якого з грошових зобов'язань і при реалізації права Банку на встановлення іншого строку повернення кредиту,

передбаченого Умовами і правилами надання банківських послуг, Клієнт сплачує Банку пеню у розмірі 2% від суми залишку непогашеної заборгованості за кожен день прострочення. Сплата пені здійснюється з дня, наступного за датою порушення зобов'язання.

Терміни позовної давності щодо вимоги про стягнення кредиту, відсотків за користування кредитом, винагороди, неустойки – пені, штрафів установлюються сторонами тривалістю 5 років.

01.02.2016 р. Банк звернувся до господарського суду Чернівецької області з позовом до відповідача фізичної особи-підприємця Бойка І.В. про стягнення 48 837,42 грн. за договором №Б/Н від 13.09.2011 року. У зв'язку із неналежним виконанням Бойком І.В. своїх зобов'язань щодо своєчасної сплати по кредиту та відсотках Банк просить стягнути з відповідача заборгованість за кредитним договором від 13.09.2011р.:

- 23 601 грн. 42 коп. – заборгованість по кредиту,
- 11 824 грн. 24 коп. – заборгованість по процентах за користування кредитом,
- 11 393 грн. 58 коп. – пеня за несвоєчасність виконання зобов'язань за договором,
- 2 018 грн. 18 коп. – заборгованість по комісії за користування кредитом.

Згідно з повідомленням про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця, 02.02.2016 р. внесено запис про проведення державної реєстрації припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця Бойка І.В.

Ухвалою господарського суду Чернівецької області від 03.03.2019 р. провадження у справі закрито.

Проаналізуйте спірну ситуацію та дайте правову оцінку рішення суду.

Ситуація 2. 28.01.2015 р. між ПАТ «Центр», м. Черкаси та ТОВ «Консалт», м. Чернівці, укладено договір № 1 (далі – Договір), згідно з яким ПАТ «Центр» брав на себе обов'язок

постачати, а ТОВ «Консалт» – приймати та своєчасно оплачувати кондитерські вироби.

У п. 2.1. Договору передбачено, що ПАТ «Центр» поставляє товар відповідно до видаткової накладної, яка ним формується згідно з узгодженою заявкою ТОВ «Консалт», переданої по факсу, телефону, електронній пошті тощо. Згідно з п. 3.5 Договору, поставка здійснюється окремими партіями, що відпускаються представникові ТОВ «Консалт», який має довіреність на отримання товарно-матеріальних цінностей на його ім'я та документ, що засвідчує особу.

У червні 2017 р. сторонами підписано акт звірки взаємних розрахунків, з якого вбачається, що борг ТОВ «Консалт» перед ПАТ «Центр» становить 50 000 грн.

У липні 2017 р. ПАТ «Центр» звернулося з позовом до ТОВ «Консалт» про стягнення 51 073,40 грн. заборгованості, з них:

- 39 448,92 грн. – основний борг,
- 1 071,51 грн. – збитки, заподіяні інфляцією,
- 266,00 грн. – 3 % річних,
- 2 397,19 грн. – пеня,
- 7 889,78 грн. – штраф,

що виникли у результаті неналежного виконання відповідачем умов договору № 1 від 28.01.3015 р.

Відповідач проти позову заперечує, посилаючись при цьому на те, що товар він отримував. А на обґрунтування своїх позовних вимог позивачем надано заявку відповідача, яка не підписана останнім.

Судом у процесі дослідження доказів встановлено, що на товарно-транспортній накладній № 1 від 10.02.2017 р., товарно-транспортній накладній № 2 від 10.02.2017 р., видатковій накладній № 3 від 10.02.2017 р. відсутній підпис уповноваженої особи відповідача. Підпис, який міститься на вказаних доказах, учинений невстановленою особою, повноваження якої не підтверджені.

Проаналізуйте спірну ситуацію.

НЕ 1.5. Правовий статус та організаційно-правові засади діяльності окремих суб'єктів господарювання (4 год.)

1) Обговорення питань

1. Правове становище індивідуальних підприємців та інших суб'єктів господарювання.
2. Кредитні спілки у сфері господарювання.
3. Фермерське господарство. Особисте селянське господарство.
4. Благодійні та інші неприбуткові організації.
5. Відокремлений підрозділ господарської організації.
6. Господарські об'єднання: поняття, види, особливості правового становища.
7. Господарські міністерства (відомства) як органи господарського керівництва.

2) Аналіз практичних ситуацій

Ситуація 1. 09.02.2015 р. між ПАТ «Національна компанія «Нафтогаз України» (далі – Продавець) та відокремленим підрозділом Національного інституту біоресурсів і природокористування «Чернівецький агротехнічний коледж» (далі – Покупець), був укладений договір купівлі-продажу природного газу № 123 (далі – Договір).

На виконання умов Договору протягом січня-березня 2015 року Продавець передав, а Покупець прийняв природний газ на загальну суму 408883,42 грн., що підтверджується відповідними актами приймання-передачі природного газу, підписаними представниками сторін і скріпленими печатками підприємств.

Покупець за отриманий природний газ розрахувався повністю, але з порушенням установленого Договором строку. У зв'язку з цим ПАТ «Національна компанія «Нафтогаз України» звернулося до господарського суду з позовом до відокремленого підрозділу Національного інституту біоресурсів і природокористування «Чернівецький агротехнічний коледж» з

вимогою про стягнення 141 103,44 грн., з яких 86 109,27 грн. – пеня, 50 484,86 грн. – інфляційні витрати і 4 509,30 грн. – 3% річні, які виникли у зв'язку з неналежним виконанням відповідачем грошового зобов'язання з оплати переданого природного газу за Договором.

Суд першої інстанції у задоволенні позовних вимог відмовив повністю, мотивуючи своє рішення тим, що відокремлений підрозділ Національного інституту біоресурсів і природокористування «Чернівецький агротехнічний коледж» не має статусу юридичної особи, не може бути самостійним учасником судового процесу, а може лише представляти інтереси юридичної особи, що її утворила, за наявності відповідних повноважень.

Не погоджуючись з рішенням суду першої інстанції, позивач подав апеляційну скаргу, в якій указав, що з Положення про відокремлений підрозділ Національного інституту біоресурсів і природокористування «Чернівецький агротехнічний коледж» вбачається, що «Чернівецький агротехнічний коледж» є відокремленим підрозділом Національного інституту біоресурсів і природокористування, створеним за наказом ректора від 20.01.2005 р. № 23 на підставі рішення вченої ради Національного інституту біоресурсів і природокористування. Відповідно до даного Положення, Коледж є відокремленим підрозділом Національного інституту біоресурсів і природокористування з окремими правами юридичної особи, в тому числі: веде самостійний баланс, наділений частиною майна Національного інституту біоресурсів і природокористування, має реєстраційні рахунки в Державному казначействі України, з питань діяльності Коледжу від імені Національного інституту біоресурсів і природокористування може бути стороною у суді, має гербову печатку, штамп, власні знаки, логотип тощо.

Проаналізуйте спірну ситуацію.

НЕ 2.1. Господарський договір (4 год.)

1) Обговорення питань

1. Поняття та ознаки господарського договору.
2. Класифікація господарських договорів.
3. Функції господарського договору.
4. Порядок укладення, зміни і розірвання господарського договору.
5. Зміст господарського договору.
6. Форма господарського договору.
7. Способи забезпечення належного виконання господарського договору.
8. Особливості правового регулювання окремих видів господарських договорів:
 - 1) Договори на реалізацію майна.
 - 2) Підрядні договори.
 - 3) Договори на користування чужим майном: договір оренди, договір лізингу.
 - 4) Транспортні договори.

2) Аналіз практичних ситуацій

Ситуація 1. Редакція газети «Чернівчанка» (далі – Замовник) уклала з ПАТ «Друкарня» (далі – Друкарня) договори № 1 від 13.02.2009 р., № 1 від 15.02.2010 р. та № 2 від 01.03.2012 р. Згідно з п. 1.1. вказаних договорів, Замовник передає, а друкарня приймає на себе виконання робіт по випуску газети «Чернівчанка», яка виходить три рази на тиждень, на чотирьох полосах, форматом А2, на папері Замовника та формних пластинах Замовника. На виконання даного пункту договорів, Друкарні було поставлено папір газетний та пластини офсетні.

У 2013 р. договірні відносини між сторонами припинилися і станом на 21.11.2013 р., згідно з актом звірки взаємних розрахунків, у Друкарні залишилось 4303 кг паперу та 40 штук пластин (загальна вартість становить 34 000,00 грн.), які Друкарня не повертає Замовнику.

Редакція газети «Чернівчанка» 01.02.2017 р. звернулася до господарського суду з позовом до Приватного акціонерного товариства «Друкарня» про стягнення з відповідача 34 000,00 грн.

На підтвердження своїх вимог редакція газети «Чернівчанка» надала суду акт звірки взаємних розрахунків, підписані та скріплені печатками сторін, відповідно до яких у відповідача знаходилось передані позивачем 4303 кг паперу газетного та 40 шт. пластин офсетних (загальна вартість становить 34 000,00 грн.).

Відповідач відзиву на позовну заяву не надав, явку повноваженого представника судового засідання не забезпечив, хоча був належно повідомлений про дату, час і місце засідання суду.

Суд першої інстанції позов задовольнив повністю.

Відповідач подав апеляційну скаргу на рішення суду першої інстанції, аргументуючи її тим, що вплив строк позовної давності.

Проаналізуйте спірну ситуацію та дайте правову оцінку рішення суду.

Ситуація 2. На підставі рахунку на оплату № 2 від 20.09.2016 р. на суму 113 150,00 грн., виставленого Товариством з обмеженою відповідальністю Науково-виробниче підприємство «Агрохолдинг» (далі – ТОВ «Агрохолдинг»), Фермерське господарство «Ліга» (далі – ФГ «Ліга») відповідно до платіжних доручень перерахувало на рахунок ТОВ «Агрохолдинг» грошові кошти в рахунок оплати поставки 15,5 т. насіння озимого ячменю (далі – товар).

Оскільки станом на 05.10.2016 р. товар поставлений не був, ФГ «Ліга» звернулося до ТОВ «Агрохолдинг» з письмовою вимогою від 05.10.2016 р. щодо повернення коштів у зв'язку з фактичним завершенням агротехнічних строків посіву даної культури.

Указану вимогу ТОВ «Агрохолдинг» отримало 10.10.2016 р., що підтверджується підписом представника на поштовому повідомленні, однак жодної відповіді на зазначену вимогу ФГ «Ліга» так і не отримало.

За захистом свого порушеного права ФГ «Ліга» 11.11.2016 р. звернулося до суду з вимогою про стягнення грошових коштів у сумі 117 759,70 грн., з яких:

- 113 150,00 грн. – сума передоплати за товар,
- 3 168,20 грн. – інфляційні втрати за жовтень 2016 року,
- 1 441,50 грн. – проценти за користування грошовими коштами.

На обґрунтування своїх вимог про стягнення процентів за користування грошовими коштами на рівні облікової ставки Національного банку України позивач просив застосувати до спірних правовідносин аналогію закону, використавши положення Цивільного кодексу, які регулюють договір позики.

Відповідач проти позову заперечував у повному обсязі, посиляючись на те, що оскільки між сторонами письмового договору укладено не було, то і підстав для задоволення позову немає.

Проаналізуйте спірну ситуацію.

НЕ 2.2. Відповідальність у господарських правовідносинах (4 год.)

1) Обговорення питань

1. Поняття та ознаки господарсько-правової відповідальності.
2. Види господарсько-правової відповідальності.
3. Функції та підстави господарсько-правової відповідальності.
4. Принципи, межі та строки господарсько-правової відповідальності.
5. Форми господарсько-правової відповідальності:
 - а) Відшкодування збитків.
 - б) Неустойка (штрафні санкції).
 - в) Оперативно-господарські санкції.
 - г) Планово-госпрозрахункові санкції.
 - д) Адміністративно-господарські санкції.
 - є) Господарсько-адміністративний штраф.
 - ж) Конфіскація.

2) Аналіз практичних ситуацій

Ситуація 1. 14.04.2010 р. між ВАТ «Київводоканал» та ТОВ «Іскра» укладено Договір № 9-05 (далі – Договір), за умовами якого ВАТ «Київводоканал» зобов'язується надати ТОВ «Іскра» послуги з постачання питної води та приймання від нього стічних вод у систему каналізації м. Києва за адресами об'єктів водоспоживання, зазначеними у дислокації об'єктів водоспоживання та водовідведення та на підставі висунутих ТОВ «Іскра» умов (дозволу) на скид стічних вод у систему каналізації м. Києва, а ТОВ «Іскра» зобов'язується здійснювати своєчасну оплату наданих йому ВАТ «Київводоканал» послуг на умовах цього Договору та дотримуватись Правил користування системами централізованого комунального водопостачання та водовідведення в населених пунктах України, затверджених наказом Міністерства з питань житлово-комунального господарства України від 27.06.2008 р. № 190 (надалі – Правила користування № 190), Правил приймання стічних вод підприємств у комунальні та відомчі системи каналізації

населених пунктів України, затверджених наказом Державного комітету будівництва, архітектури та житлової політики України від 19.02.2002 р. № 37 (далі – Правила приймання № 37), а також дотримуватися норм, визначених іншими нормативними актами, що регулюють правовідносини, які виникають за цим Договором.

На час укладання і дії Договору діяли Правила приймання стічних вод у систему каналізації міста Києва (далі – Правила), затверджені розпорядженням Київської міської державної адміністрації, відповідно до яких стічні води можуть бути прийняті у міську каналізацію, якщо мережі та споруди абонента, побудовані відповідно до проекту, розробленого згідно з виданими водоканалом технічними умовами, прийняті в експлуатацію згідно з вимогами Державних будівельних норм, абонентом одержаний дозвіл на скид, укладений договір на послуги водопостачання та водовідведення.

Пунктом 8.1. Правил встановлено, що абонент не має право скидати стічні води без одержання умов на скид. За скидання стічних вод без умов на скид (або після завершення терміну його дії) абонент сплачує в п'ятикратному розмірі тарифу на послугу з водовідведення за весь період його відсутності.

Пунктом 8.6. Правил встановлено, зокрема, що при порушенні цих Правил та Правил користування водоканал має право розглядати весь обсяг стічних вод (за розрахунковий період) як такий, що перевищує договірний, і плата за його скидання встановлюється в п'ятикратному розмірі тарифу за водовідведення у разі відсутності в абонента Умов на скид чи завершення строку їх дії.

У період з 01.02.2014 р. до 31.12.2016 р. ТОВ «Іскра» здійснювало скид стічних вод у супереч умовам Договору та нормам чинного законодавства, у зв'язку з чим 15.01.2017 р. ПАТ «Київводоканал» звернулося до ТОВ «Іскра» з листом-попередженням, в якому за фактом порушення останнім скиду стічних вод без одержання відповідних Умов на скид, ПАТ «Київводоканал» просило у 10-денний термін з дня отримання даного листа погасити заборгованість у розмірі 349 162,75 грн. згідно з розрахунком від 15.01.2017 р. № 1/12-2015.

Не погоджуючись із зазначеним рахунком, ТОВ «Іскра» звернулося до суду з позовом про визнання недійсним виставленого рахунку. Свої позовні вимоги позивач обґрунтовує тим, що виставлений відповідачем розрахунок плати за скид стічних вод від 15.01.2017 р. № 1/12-2015 за період з 01.02.2014 р. до 31.12.2016 р. здійснено із порушенням установленого ч. 6 ст. 232 Господарського кодексу України 6-місячного строку нарахування штрафних санкцій. Також позивач вважає завищеним обсяг нарахувань, здійснений позивачем. На підставі наведених обґрунтувань позивач просив визнати зазначений рахунок недійсним.

Відповідач проти задоволення позовних вимог заперечував, зазначивши, що нарахування плати за скид стічних вод здійснено у зв'язку з відсутністю в позивача відповідних Умов на скид та є оперативно-господарською санкцією, а тому не підлягає обмеженню 6-місячним строком нарахування.

Проаналізуйте спірну ситуацію.

НЕ 2.3. Правове регулювання економічної конкуренції (4 год.)

1) Обговорення питань

1. Поняття, роль та основні принципи економічної конкуренції. Функції економічної конвенції.
2. Поняття недобросовісної конкуренції та монополістичних порушень.
3. Правові засади державного регулювання економічної конкуренції. Правовий статус антимонопольних органів.
4. Відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства:
 - 1) Недобросовісна конкуренція.
 - 2) Антиконтурентні дії (монополістичні зловживання).
 - 3) Порушення щодо антимонопольних органів.

2) Аналіз практичних ситуацій

Ситуація 1. На замовлення приватної медичної установи «Всеукраїнський центр західної медицини «Візіон» (далі – ПМУ «Візіон») у випусках газети «Чернівецькі вісті» № 134-135 від 02.10.2016 р. та № 142-143 від 16.10.2016 р. року опублікована реклама із зображенням керівника центру «Візіон-Захід» Антонова О.В. із зазначенням, що він є кандидатом медичних наук.

Чернівецьким обласним територіальним відділенням Антимонопольного комітету України встановлено, що диплом кандидата медичних наук Антонова О. В. не є дипломом України про присвоєння наукового ступеня, а отриманий на території Російської Федерації. Також, згідно із законодавством Російської Федерації, даний диплом не є дипломом державного зразка у Російській Федерації. Так, зазначений диплом кандидата наук виданий Антонову О. В. у Російській Федерації Вищим експертно-кваліфікаційним комітетом відповідно до рішення Вищої міжакадемічної атестаційної комісії від 11.07.2013 р. № 11-1к. Вищий експертно-кваліфікаційний комітет є громадською організацією і його діяльність не має відношення до державної системи атестації наукових та науково-педагогічних працівників, а дипломи й атестати, видані цією організацією, не є документами державного зразка.

Також Чернівецьким обласним територіальним відділенням Антимонопольного комітету України зазначено, що вказані дії ПМУ «Візіон» ставлять її у більш вигідне становище і надають їй переваги серед інших суб'єктів господарювання, які здійснюють діяльність на ринку та містять ознаки порушення, передбаченого ст.15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції».

Відповідно до рекомендації № 8 адміністративної колегії Чернівецького обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України ПМУ «Візіон» рекомендовано вжити заходів щодо усунення наслідків і недопущення в подальшому дій, які полягають у поширенні інформації, що вводить в оману.

Рекомендація видана на підставі матеріалів дослідження, проведеного за заявою приватного підприємства «Новий погляд» (далі – ПП «Новий погляд») від 17.02.2016 р. щодо ознак порушення ПМУ «Візіон» законодавства про захист від недобросовісної конкуренції під час рекламування своєї діяльності в засобах масової інформації.

ПМУ «Візіон» відповіла на рекомендацію і письмово повідомила Чернівецьке обласне територіальне відділення Антимонопольного комітету України, що в подальшому розроблятиме нові рекламні макети вказаної установи, в яких деталізуватиметься інформація про отримані дипломи керівника Антонова О. В. для надання більш повної інформації споживачам, що унеможливлуватиме будь-які домисли та можливість введення споживачів в оману з приводу наявних у нього дипломів внаслідок нечіткості та неповноти рекламних формулювань.

Відповідно до рекомендації № 31 адміністративної колегії Чернівецького обласного територіального відділення Антимонопольного комітету України ПМУ «Візіон» рекомендовано вжити заходів, спрямованих на недопущення дій, які можуть містити ознаки порушення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції, передбаченого ст.15-1 Закону України «Про захист від недобросовісної конкуренції», в частині поширення інформації, що вводить в оману.

Зважаючи на ці рекомендації, у випуску газети «Чернівецькі вісті» № 92-93 від 18.08.2017 р. надруковано уточнення такого змісту:

«Уточнення. У рекламі мережі офтальмологічних центрів Антонова О. В. напис «Керівник центру «Візіон», кандидат медичних наук, заслужений лікар України, Антонов О. В.» просимо вважати як «Керівник центру «Візіон», кандидат медичних наук згідно з дипломом КМ № 123123, що виданий за рішенням Вищої міжакадемічної атестаційної комісії від 11.07.2013 № 11-1к к при Вищому експертно-кваліфікаційному комітеті, заслужений лікар України, Антонов О. В.».

ПП «Новий погляд» звернулося до господарського суду з позовом до ПМУ «Візіон» і комунального підприємства «Редакція газети «Чернівецькі вісті» про зобов'язання спростувати недобросовісну рекламу, яка опублікована у випусках газети «Чернівецькі вісті» № 134-135 від 02.10.2016 р. та № 142-143 від 16.10.2014 р.

Позивач вважає, що дії ПМУ «Візіон» щодо розповсюдження недостовірної, неправдивої та такої, що вводить в оману споживачів, інформації в рекламі своїх послуг є проявом недобросовісної конкуренції по відношенню до ПП «Новий погляд», спрямованої на привернення до себе якомога більшої кількості клієнтів, які потребують офтальмологічних послуг, чим порушується його право на законне конкурентне середовище. Позивач, зокрема, вважає таку інформацію недостовірною і такою, що вводить в оману споживачів реклами, оскільки в Антонова О. В. відсутній науковий ступінь кандидата медичних наук, оскільки наявний у нього диплом кандидата медичних наук не є дипломом державного зразка, а організація, яка його видала, не має права на присудження наукових ступенів, зокрема кандидата наук.

ПМУ «Візіон» проти позовних вимог заперечує, оскільки позивач не обґрунтував порушення спірним рекламним оголошенням його прав. Крім того, відсутні підстави для твердження, що на час вирішення даного спору ПМУ «Візіон» були порушені права та законні інтереси позивача як конкурента ПМУ «Візіон», а вимога про зобов'язання відповідачів опублікувати зображення керівника центру «Візіон-Захід» порушує особисті немайнові права останнього та є неправомірною. Також ПМУ «Візіон» зауважує, що зобов'язання здійснити спростування недобросовісної реклами без рішення відповідного органу про визнання такої реклами недобросовісною порушує положення законодавства про рекламу, а також права ПМУ «Візіон» та її керівника.

Проаналізуйте спірну ситуацію.

НЕ 2.4. Правове регулювання банкрутства (4 год.)

1) Обговорення питань

1. Поняття банкрутства та його ознаки.
2. Сторони у справі про банкрутство.
3. Стадії провадження у справі про банкрутство.
4. Судові процедури, що застосовуються до боржника в процесі провадження справи про банкрутство: поняття, підстави застосування.
5. Розпорядження майном боржника як судова процедура у справі про банкрутство.
6. Санація боржника як судова процедура у справі про банкрутство.
7. Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство.

2) Аналіз практичних ситуацій

Ситуація 1. Між ТОВ «Артеміда» (далі – Товариство) та ПП «Полюс» (далі – Підприємство) укладено договір поставки, згідно з яким Товариство зобов'язувалось поставити, а Підприємство отримати й оплатити кондитерські вироби, про що укладено відповідний договір. Сума договору становить 2 000 000,00 грн.

02.05.2015 р. Товариство здійснило поставку товару Підприємству. Отриманий товар оплачений частково, у сумі 1 700 000,00 грн., решта боргу не погашена. Товариство неодноразово зверталося до Підприємства з претензіями щодо оплати боргу, однак останнє, хоча у відповідях на претензію позов визнавало, заборгованість не сплачувало.

Крім того, між Товариством і Підприємством укладено договір зберігання матеріальних цінностей, згідно з яким Товариство передало на зберігання Підприємству продовольчі товари на суму 1 200 000,00 грн. У договорі зберігання сторони визначили, що Підприємство має передати товар, отриманий на зберігання, не пізніше одного місяця з моменту отримання письмової вимоги від Товариства.

03.03.2017 р. Товариство вручило під розписку Підприємству вимогу про повернення продовольчих товарів, проте останнє товар не повернуло, посилаючись на відсутність технічної можливості.

У зв'язку з викладеним 05.07.2019 р. Товариство звернулось до господарського суду за місцезнаходженням Підприємства із заявою про порушення провадження у справі про банкрутство. Подана заява обґрунтована тим, що сукупна заборгованість Підприємства становить 1 500 000,00 грн., наявність боргу не заперечується, термін прострочення зобов'язання становить більше трьох місяців.

Місцевий господарський суд ухвалою від 15.07.2019 р. відмовив у прийнятті поданої заяви.

Товариство з ухвалою місцевого суду не погодилось і подало апеляційну скаргу на згадану ухвалу.

Проаналізуйте спірну ситуацію та дайте правову оцінку рішення суду.

НЕ 2.5. Правове регулювання біржової діяльності (4 год.)

1) Обговорення питань

1. Поняття, ознаки та види бірж.
2. Правове становище товарної біржі.
3. Угоди товарної біржі. Правила біржової торгівлі.
4. Правове становище фондової біржі.

2) Аналіз практичних ситуацій

Ситуація 1. Відповідно до Статуту Товарної біржі «Універсальна біржа» (далі – Біржа), остання створена згідно з Рішенням загальних зборів членів на підставі Законів України «Про товарну біржу», Господарського кодексу України та іншого чинного законодавства України.

05.05.2015 р. аукціонним комітетом Біржі затверджено Регламент відкритих публічних (аукціонних) торгів на електронному майданчику товарної Біржі (надалі – Регламент).

Пункт 4.1. Регламенту регулює порядок організації торгів на електронному майданчику, подання Пропозицій товару та Заяв, проведення торгів на електронному майданчику, а також порядок укладання угод і їх документальне оформлення. Так, даний пункт Регламенту передбачає, що у разі неукладення договору купівлі-продажу між Покупцем і Продавцем у термін 10 робочих днів або невиконання умов договору купівлі-продажу між Покупцем і Продавцем, за повідомленням Продавця, Покупець не допускається до участі в торгах на електронному майданчику строком на 3 місяці. У випадку повторного порушення Регламенту Покупець назавжди позбавляється права участі в торгах на електронному майданчику.

Хід торгів відображається відкрито на сайті в режимі on-line (п. 7.2 Регламенту).

ТОВ «Клен» подало 10.02.2017 р. на біржу через офіційний сайт заявку на придбання необробленої деревини породи дуб у Державного підприємства «Хмільницьке лісове господарство» (лот № 123, аукціон мав відбутись 14.02.2017 р.) та сплатило реєстраційний внесок за участь в аукціоні в сумі 100,00 грн.

13.02.2017 р. Біржа повідомила ТОВ «Клен» про те, що відбулось засідання аукціонного комітету товарної біржі з питань проведення торгів з продажу необробленої деревини. Одним із питань у порядку денному було розгляд листів від лісових господарств Вінницької області щодо неукладення договорів по виграних лотах і невиконання умов договорів учасниками торгів з продажу необробленої деревини.

Зокрема, по ТОВ «Клен» надійшов лист від Державного підприємства «Хмільницьке лісове господарство» про те, що ТОВ «Клен» відмовляється забрати всю деревину по договору № 22/1 від 11.03.2016 р.

Згідно з рішенням Аукціонного комітету Біржі від 13.02.2017 р. (протокол № 15) та п. 4.1. зазначеного вище Регламенту, ТОВ «Клен» не буде допускатись до торгів на Електронному майданчику Біржі строком на 3 місяці, тобто до 13.05.2017 р. Також ТОВ «Клен» попереджено, що при повторному порушенні п. 4.1. Регламенту підприємство назавжди позбавляється права участі на Електронному майданчику Біржі.

У зв'язку з викладеним ТОВ «Клен» звернулось до господарського суду Вінницької області з позовом до Біржі, в якому просить:

– визнати недійсним протокол засідання аукціонного комітету Біржі № 15 від 13.02.2017 р. у частині позбавлення прав ТОВ «Клен» права участі в торгах на електронному майданчику строком на 3 місяці до 13.05.2017 р.;

– визнати недійсними електронні торги з продажу необробленої деревини по лоту № 123, проведені Біржою 14.02.2017 р.,

– визнати недійсним пункт 4.1 Регламенту Біржі;

– заборонити Біржі проводити електронні торги до завершення розгляду справи по суті.

Проаналізуйте спірну ситуацію.

НЕ 2.6. Правове регулювання зовнішньоекономічної діяльності (4 год.)

1) Обговорення питань

1. Поняття та види зовнішньоекономічної діяльності.
2. Система нормативних актів про зовнішньоекономічну діяльність.
3. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
4. Правовий режим зовнішньоекономічної діяльності.
Зовнішньоекономічний договір.

2) Аналіз практичних ситуацій

Ситуація 1. 08.01.2014 р. між Приватним підприємством «Дельта» (м. Одеса, Україна) (надалі – Продавець) та SICOM Sp.z.o.o, (м. Краків, Польща) (надалі – Покупець) було укладено контракт № 2, відповідно до якого Продавець продає, а Покупець купує дублений напівфабрикат «вет-блу» зі шкір ВРХ (надалі – Товар), поставка здійснюється Продавцем на умовах «ІНКОТЕРМС» у редакції 2010 р., передбачених цим контрактом.

За умов п. 1.4. Контракту асортимент, кількість, ціна терміни постачання узгоджуються в специфікаціях, які є невід'ємною частиною даного Контракту.

Згідно з п. 4.1. Контракту, поставка Товару здійснюється Продавцем на умовах СРТ.

За умов п. 6.1. Контракту, платіж за товар здійснюється простим банківським переказом на таких умовах: Покупець зобов'язаний оплатити продавцю поставлену партію товару протягом 10 банківських днів із моменту виставлення рахунку на оплату шляхом перерахування грошових коштів на розрахунковий рахунок Продавця, якщо інше не буде обумовлено сторонами цього контракту у відповідних специфікаціях або додатковою угодою до даного контракту.

Згідно з п. 10.1. Контракту, товар буде поставлений протягом 14 календарних днів із моменту виставлення рахунку на оплату.

На виконання умов контракту № 2 Продавцем, відповідно до виставленого рахунку на оплату № 4 від 26.11.2014р., поставлено Покупцю партію Товару на суму 92 003,01 доларів США, відвантаження було 01.12.2014 р., про що свідчить печатка митного контролю на вантажній митній декларації (ВМД).

Факт поставки товару та, відповідно, факт його прийняття з боку відповідача, SICOM Sp.z.o.o, м. Краків, Польща, підтверджується позначкою на міжнародній товарно-транспортній накладній А№ 123456.

Покупцем здійснено часткову оплату отриманого товару в розмірі 72 103,01 доларів США, що підтверджується відповідними меморіальними ордерами (№ 35436649 від 27.02.2015 р. на суму 12 000,00 доларів США, № 35486417 від 02.03.2015 р. на суму 7 803,01 доларів США, № 35509363 від 05.03.2015 р. на суму 13 500,00 доларів США, № 35521325 від 06.03.2015 р. на суму 12 800,00 доларів США, № 35584641 від 19.03.2015 р. на суму 12 000,00 доларів США, № 35645336 від 31.03.2015 р. на суму 8 000,00 доларів США, № 35738783 від 10.04.2015 р. на суму 6 000,00 доларів США).

У зв'язку із невиконанням Покупцем своїх зобов'язань за Контрактом Продавцем на його адресу була надіслана претензія

№ 3 від 13.02.2015 р. з вимогою сплатити заборгованість у розмірі 19 900,00 доларів США. На претензію SICOM Sp.z.o.o відповіді не надало.

ПП «Дельта» звернулося до господарського суду Одеської області з позовом до SICOM Sp.z.o.o про стягнення заборгованості у сумі 19 900,00 доларів США, що станом на дату подання позову за курсом НБУ становила 422 875,00 грн.

Відповідач у судове засідання не з'явився, не скористався правом, наданим йому статтею 59 ГПК України, і не надав господарському суду відзив на позовну заяву та документи, що підтверджують заперечення проти позову.

Господарський суд Одеської області у першому засіданні позовні вимоги задовольнив у повному обсязі, вирішив стягнути з відповідача на користь позивача заборгованість у розмірі 19 900,00 доларів США, що станом на дату подання позову за курсом НБУ становить 422 875,00 грн.

Не погоджуючись із рішенням суду першої інстанції, відповідач подав апеляційну скаргу. Так, на обґрунтування своїх вимог про скасування рішення господарського суду Одеської області апелянт послався на відсутність належного повідомлення судом про час та місце слухання справи; заборгованість судом стягнута за контрактом № 2 від 08.01.2014 р., який підприємство SICOM Sp.z.o.o в особі директора Anna Sigurska, не підписувало на всіх його сторінках, оригінал у відповідача відсутній, тому контракт є неукладеним, оскільки сторони не погодили всіх істотних умов, в тому числі щодо застереження про місце розгляду спору, що, на думку апелянта, робить справу непідсудною господарському суду Одеської області.

Відповідач також вважає, що Контракт № 2 від 08.01.2014 р. недійсний у зв'язку з недодержанням письмової форми, яка є обов'язковою для зовнішньоекономічного контракту. Сторони також не підписували Специфікації до Контракту для визначення ціни, асортименту, кількості та строку поставки, як це передбачено п. 1.4 Контракту № 2, позивач самостійно на власний розсуд визначив ціну та кількість товару в рахунку № 4 від 16.11.2014 р.

Проаналізуйте спірну ситуацію.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ п/п	Назва теми
1.	Історія становлення та розвитку правового регулювання господарської сфери суспільного життя
2.	Організація та управління господарською діяльністю
3.	Практика ЄСПЛ в системі джерел господарського права
4.	Особливості правового статусу фізичних осіб-підприємців
5.	Господарська діяльність банків
6.	Окремі види господарських договорів
7.	Адміністративно-господарські санкції
8.	Монополістичні зловживання
9.	Банкрутство банків
10.	Правове становище фондової біржі
11.	Зовнішньоекономічна діяльність суб'єктів господарювання

ПЕРЕЛІК ЕКЗЕМЕНАЦІЙНИХ ПИТАНЬ ІЗ КУРСУ «ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО» ДЛЯ БАКАЛАВРІВ ДЕННОЇ ТА ЗАОЧНОЇ ФОРМИ НАВЧАННЯ

1. Господарська діяльність як предмет господарського права: поняття, ознаки, види та принципи здійснення.
2. Поняття, особливості та види господарських правовідносин.
3. Методи правового регулювання господарських відносин.
4. Сутність та зміст господарського права як галузі права.
5. Поняття господарського права як правової науки та навчальної дисципліни.
6. Цілі і завдання правового закріплення державної економічної політики.
7. Прогнозування та планування економічного та соціального розвитку.
8. Засоби державного регулювання господарських відносин.
9. Державний контроль та нагляд за господарською діяльністю.
10. Особливості управління господарською діяльністю в державному та комунальному секторах економіки.
11. Поняття, ознаки та особливості господарського законодавства.
12. Система господарського законодавства.
13. Господарсько-правові норми: поняття і види.
14. Питання вдосконалення господарського законодавства.
15. Поняття, ознаки та види суб'єктів господарських правовідносин.
16. Утворення суб'єктів господарювання.
17. Припинення суб'єктів господарювання.
18. Поняття, основні ознаки та види підприємств.
19. Правове становище підприємств державної форми власності.
20. Правове становище підприємств комунальної форми власності.

21. Правове становище підприємств колективної форми власності.
22. Правове становище приватних та орендних підприємств.
23. Правове становище підприємств з іноземними інвестиціями та іноземних підприємств.
24. Поняття та характерні риси господарських товариств.
25. Класифікація господарських товариств.
26. Повне товариство як суб'єкт господарського права.
27. Командитне товариство як суб'єкт господарського права.
28. Акціонерне товариство як суб'єкт господарського права.
29. Товариство з обмеженою відповідальністю як суб'єкт господарського права.
30. Товариство з додатковою відповідальністю як суб'єкт господарського права.
31. Індивідуальні підприємці як суб'єкти господарського права.
32. Кредитні спілки у сфері господарювання.
33. Фермерське господарство як суб'єкт господарського права.
34. Особисте селянське господарство як суб'єкт господарського права.
35. Благодійні та інші неприбуткові організації як суб'єкт господарського права.
36. Відокремлений підрозділ господарської організації як суб'єкт господарського права.
37. Господарські об'єднання: поняття, види, особливості правового становища.
38. Поняття та види майна.
39. Джерела формування та склад майна господарської організації.
40. Облік майна та звітність щодо його використання при здійсненні господарської діяльності.
41. Право власності - основне речове право у сфері господарювання: поняття та зміст.

42. Похідні від права власності правові титули майна суб'єктів господарювання.
43. Поняття та ознаки господарського договору.
44. Функції господарського договору.
45. Класифікація господарських договорів.
46. Порядок укладання, зміни та розірвання господарських договорів.
47. Зміст господарського договору.
48. Форма господарського договору.
49. Забезпечення належного виконання господарських договорів.
50. Договори на реалізацію майна: договір-купівлі продажу, договір поставки, договір міни (бартеру).
51. Підрядні договори.
52. Договори на користування чужим майном: договір оренди, договір лізингу.
53. Транспортні договори: поняття, види.
54. Поняття та ознаки господарсько-правової відповідальності.
55. Види господарсько-правової відповідальності.
56. Функції та підстави господарсько-правової відповідальності.
57. Принципи, межі та строки господарсько-правової відповідальності.
58. Форми господарсько-правової відповідальності.
59. Відшкодування збитків.
60. Неустойка (штрафні санкції).
61. Оперативно-господарські санкції.
62. Планово-госпрозрахункові санкції.
63. Адміністративно-господарські санкції.
64. Господарсько-адміністративний штраф.
65. Конфіскація.
66. Поняття та значення економічної конкуренції.
67. Поняття недобросовісної конкуренції та монополістичних порушень.
68. Правові засади державного регулювання економічної конкуренції та правовий статус антимонопольних органів.

69. Відповідальність за порушення антимонопольно-конкурентного законодавства.
70. Поняття банкрутства та його ознаки.
71. Сторони у справі про банкрутство.
72. Стадії провадження у справі про банкрутство.
73. Поняття судових процедур, що застосовуються до боржника в процесі провадження справи про банкрутство.
74. Розпорядження майном боржника як судова процедура у справі про банкрутство.
75. Санація боржника як судова процедура у справі про банкрутство.
76. Мирова угода як судова процедура у справі про банкрутство.
77. Ліквідаційна процедура у справі про банкрутство.
78. Поняття, ознаки та види бірж.
79. Порядок утворення, функції, права та обов'язки товарної біржі.
80. Угоди товарної біржі.
81. Правила біржової торгівлі.
82. Правове становище фондової біржі.
83. Поняття та види зовнішньоекономічної діяльності.
Система нормативних актів про зовнішньоекономічну діяльність.
84. Суб'єкти зовнішньоекономічної діяльності.
85. Правовий режим зовнішньоекономічної діяльності
86. Зовнішньоекономічний договір.

СПИСОК РЕКОМЕНДОВАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

Базова (основна)

1. Актуальні проблеми господарського права (Особлива частина): підручник / за ред. В. С. Щербини, В. В. Резнікової. Київ : Видавництво Ліра-К, 2018. 672 с.
2. Беяневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія. К. : Юрінком Інтер, 2006. 592 с.
3. Вавженчук С. Я. Система захисту і охорони конституційних трудових прав працівників: монографія. Харків : Діса плюс, 2013. 510 с.
4. Вінник О. М. Господарське право: курс лекцій (загальна частина). Київ : Видавництво Ліра-К, 2017. 240 с.
5. Господарське право : практикум / А. Г. Бобкова (кер. авт. кол.), Ю. О. Моїсєєв, Ю. М. Павлюченко та ін.; за заг. ред. А. Г. Бобкової. Харків : Право, 2018. 592 с.
6. Господарське право : підручник / О. П. Подцерковний, О. О. Квасніцька, А. В. Смітюх та ін. ; за ред. О. П. Подцерковного. Х. : Одісей, 2010. 640 с.
7. Корпоративне управління за законодавством України: теоретико-прикладні проблеми: монографія / О. А. Беяневич, А. В. М'який. К. : НДІ приватного права і підприємництва імені академіка Ф. Г. Бурчака НАПрН України, 2017. 320 с.
8. Поляков Б. М. Право неспроможності (банкрутства) в Україні: підруч. для студ. вищ. навч. закл. К. : Ін Юре, 2011. 560 с.
9. Правове регулювання зовнішньоторговельної діяльності в умовах реалізації інтеграційних прагнень України : монографія / за ред. О. О. Ашуркова ; НАН України, Ін-т економіко-правових досліджень. Чернігів : Десна Поліграф, 2015. 392 с.
10. Правові засади досягнення балансу між економічною ефективністю та соціальною справедливістю: монографія / за заг.

ред. В. А. Устименка. Київ : НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2018. 144 с.

11. Щербина В. С. Господарське право : підручник. 6-те вид., перероб. і допов. К. : Юрінком Інтер, 2013. 640 с.

Допоміжна

12. Абрамов Н. А. Обновленный Хозяйственный процесс Украины: учеб. пособие (курс лекций). 3-е изд., обновл. и доп. Х.: Бурун Книга, 2012. 192 с.

13. Алмаші І. М. Корпоративний договір у товариствах з обмеженою відповідальністю. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 53. Т. 1. С. 121–125.

14. Амуржуев О. Проблемы антимонопольного регулирования. *Хозяйство и право*. 1990. № 11. С. 21–28.

15. Афанасьев Р. Развитие державного регулирования запобігання банкрутству в Україні. *Предпринимательство, хозяйство и право*. 1998. № 10. С. 10–15.

16. Баранець М. Актуальні проблеми розгляду справ про банкрутство. *Збірник рішень та арбітражної практики Вищого арбітражного суду України*. 1997. № 1. С. 176–180.

17. Безух О. В. Захист від недобросовісної конкуренції у сфері промислової власності : автореф. дис. ... канд. юрид. наук. Донецьк, 2001. 19 с.

18. Безух О. В. Співвідношення законодавства про захист від недобросовісної конкуренції із законодавством, що регулює використання інших об'єктів інтелектуальної власності. *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 1. С. 168–175.

19. Безух О. Правові підстави застосування звичаїв при здійсненні захисту від недобросовісної конкуренції. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 3. С. 24–27.

20. Безух О. Приватне право і приватні відносини в умовах ринкової економіки. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 27–33.

21. Беляневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти) : монографія. К. : Юрінком Інтер, 2006. 592 с.

22. Беляневич О. А. Про цілі договірного права в епоху цифрової економіки *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.) наук. ред. А. Г. Бобкова, А. М. Захарченко. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С. 56–58.

23. Бігняк О. В. Моделі захисту інтересів корпоративних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2013. Вип. 21. Ч. 1. Т. 2. С. 9–12.

24. Бобкова А., Захарченко А. Види організаційно-господарських відносин. *Право України*. 2019. № 8. С. 65–80.

25. Бутирська І. А. Правовий статус учасників справи про банкрутство: монографія. Чернівці: Технодрук, 2017. 184 с.

26. Бутирська І. А. Учасники провадження у справі про банкрутство: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.04 / Інститут економіко-правових досліджень НАН України. Київ, 2017. 204 с.

27. Бутирська І. А. Функції господарського суду у справі про банкрутство. *Вісник господарського судочинства*. 2015. № 4. С. 106-111.

28. Бутирська І. Відповідальність осіб, що контролюють боржника, у справі про банкрутство. *Право України*. 2018. № 6. С. 98–110.

29. Бутирський А. А. Господарський спір як підстава для розмежування компетенції між господарськими та адміністративними судами. *Науковий вісник Ужгородського*

національного університету. Серія «Право». 2013. Вип. 21. Ч. 1. Т. 2. С. 12–15.

30.Бутирський А. А. До проблемних питань визначення підвідомчості справ адміністративним судам. *Держава і право*. 2009. Вип. 45. С. 253–257.

31.Бутирський А. А. Особливості вирішення цивільних спорів у Польщі. *Держава і право*. 2012. Вип. 56. С. 265–270.

32.Бутирський А. А. Правове регулювання заходів щодо відновлення платоспроможності боржника : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.04 / Київський ун-т права НАН України. К., 2007. 200 с.

33.Бутирський А. А. Реалізація принципу спеціалізації в судовій системі України. *Вісник господарського судочинства*. 2012. № 6. С. 195–200.

34.Бутирський А. Концепція удосконалення законодавства про неспроможність. *Право України*. 2018. № 6. С. 86–97.

35.Бутирський А. Проект Господарського процесуального кодексу України: крок уперед чи два назад. *Право України*. 2017. № 9. С. 56–62.

36.Вавженчук С. Укладення договору про публічні закупівлі: динаміка законодавства та проблеми правозастосування. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 6–11.

37.Вінник О. Особливості врегулювання конфліктів/спорів у сфері цифрової економіки та електронного бізнесу. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 6. С. 73–82.

38.Гарагонич О. В. Правова природа корпоративних відносин. *Предмет правового регулювання галузей вітчизняного права*: матеріали міжнародної науково-практичної конференції, м. Київ, 15–16 березня 2019 року / ред. кол. Гриценко І. С., Мельник Р. С. та ін. Київ : Видавничий дім «Гельветика», 2019. С.46–50.

39.Гарагонич О. В. Господарська правосуб'єктність акціонерних товариств: проблеми теорії і практики: монографія /

НАН України, Інститут економіко-правових досліджень. К., 2019. 406 с.

40. Гончаренко О. Корпоративний акт як засіб саморегулювання господарської діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 7. С. 34–39.

41. Гоша І. О. Право на захист в умовах реформування господарського судочинства. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 50. Т. 1. С. 124–126.

42. Дабіжа Я. І. Економіко-стимулююча функція господарсько-правової відповідальності у сфері договірних відносин. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2013. Вип. 21. Ч. 1. Т. 2. С. 19–22.

43. Деревянко Б. В. Нові види господарської діяльності як резерв розширення предмета регулювання господарським законодавством. *Правове забезпечення соціально-економічного розвитку: стан та перспективи*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої 35-річчю кафедри господарського права Донецького національного університету імені Василя Стуса (м. Вінниця, 11–12 жовтня 2019 р.) наук. ред. А. Г. Бобкова, А. М. Захарченко. Вінниця: Донецький національний університет імені Василя Стуса, 2019. С. 80–81.

44. Джабраїлов Р., Малолітнева В. Публічні закупівлі як засіб державного регулювання господарської діяльності та реалізації цілей сталого розвитку. *Право України*. 2019. № 8. С. 47–64.

45. Джунь В. В. Інститут неспроможності: світовий досвід розвитку і особливості становлення в Україні. Львів : Інститут технології, бізнесу і права, 2000. 180 с.

46. Джунь В. В. Концептуальні засади реформи інституту неспроможності. *Вісник Вищого арбітражного суду України*. 1999. № 2. С. 182–184.

47. Джунь В. В. Принцип номіналізму у грошових зобов'язаннях. Валютне застереження. *Вісник господарського судочинства*. 2002. № 2. С. 183–186.

48. Джунь В. В. Про заходи реформування процесуального режиму інституту неспроможності. *Вісник Вищого арбітражного суду України*. 1999. № 1. С. 143–147.

49. Договірне право України. Особлива частина: навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. / за ред. О. В. Дзери. К. : Юрінком Інтер, 2009. 1200 с.

50. Економічна безпека підприємства в умовах рейдерських загроз: колективна монографія / [О.А.Бурбело, С.К. Рамазанова, О.М.Заєць, Т.С. Гудіма, О.М. Кузьменко; за наук. ред. О.А.Бурбело, С.К. Рамазанова]. Сєверодонецьк : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2015. 285 с.

51. Заблодська І. В., Решетняк О. О., Перепелюкова О. В., Подсмашна І. М. Формування та використання трудового потенціалу : монографія. Луганськ: Вид-во «Ноудідж», 2014. 218 с.

52. Золтан Б. Зловживання монопольним становищем на ринку – джерела та засоби захисту. *Конкуренція*. 2003. № 6. С. 53–57.

53. Іванюта Н. В. Позасудові форми захисту прав та вирішення господарських спорів. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 49. Т. 1. С. 172–175.

54. Кабенюк Ю. Загальна характеристика відносин арбітражного управління у процедурі банкрутства. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 6. С. 87–95.

55. Коваль І. Правові форми передання майнових прав інтелектуальної власності у сфері господарювання. *Право України*. 2018. № 6. С. 31–42.

56. Коваль І., Павлюченко Ю. Загальні засади господарського права та проблеми участі держави в регулюванні господарської діяльності. *Право України*. 2019. № 8. С. 15–30.

57.Козик В. В., Папкова Л. А., Карп'як Я. С. Зовнішньоекономічні комерційні операції та контракти. Львів, Оксарт, 1998.

58.Кологойда О., Маленко О. Правові аспекти оцінки ринкової вартості акцій у процедурах squeeze-out та sell-out. *Право України*. 2019. № 8. С. 156–180.

59.Кологойда О., Стафійчук В. Захист прав міноритарних акціонерів у процедурі примусового продажу акцій (squeeze-out). *Право України*. 2018. № 7. С. 143–176.

60.Кологойда О., Стафійчук В. Процедура примусового продажу акцій (squeeze-out): законодавство та практика правозастосування. *Право України*. 2018. № 6. С. 111–131.

61.Коломієць О. О. Визнання громадянина-підприємця банкрутом. *Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права*. 2002. № 2. С. 51–52.

62.Колумбет О. Договірна політика: підходи до розуміння та значення в діяльності підприємства. *Збірник наукових праць ДЕТУТ. Серія «Економіка і управління»*. 2014. Вип. 28. С. 171–177.

63.Конкурентне законодавство України: юридичний збірник. К., 2002. 296 с.

64.Корчак Н. Загальні положення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 2. С. 7–8.

65.Корчак Н. М. До питання про предмет інституту антимонопольного регулювання. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. Вип. 1. Ужгород, 2002. С. 101–105.

66.Костицький В. В. Банкрутство як правова форма пошуку ефективного власника. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Юридичні науки*. Вип. 45-48. Київський університет: ВГЦ, 2002. № 48. С. 288–295.

67. Костусев О. О. Конкурентна політика в розвинутих країнах і специфіка пострадянської економіки. *Конкуренція*. 2003. № 6. С. 20–29.

68. Крамаренко В. Біржова діяльність: навч. посібник. К.: ЦУЛ, 2003. 264 с.

69. Лаптев В. В. Хозяйственное право – основа предпринимательской деятельности. *Государство и право*. 1994. №4. С. 61–69.

70. Лукач І. Законодавче закріплення нефінансового звіту в контексті Угоди про асоціацію. *Право України*. 2018. № 6. С. 143–153.

71. Лукач І. Принцип пропорційності частки в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю праву на управління. *Право України*. 2019. № 8. С. 145–155.

72. Луць В. В. Контракти у підприємницькій діяльності: Навчальний посібник. К.: Юрінком Інтер, 1999. 560 с.

73. Малиновська В. Захисне застереження як особлива умова зовнішньоекономічного контракту. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 3. С. 7–9.

74. Малиновська В. Проблеми використання форс-мажорного застереження у зовнішньоекономічному контракті. *Підприємництво, господарство і право*. 2001. № 5. С. 41–44.

75. Малолітнева В. К. Принцип соціальної відповідальності у публічних закупівлях: досвід ЄС та перспективи для України. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 53. Т. 1. С. 130–135.

76. Мамутов В. К., Чувпило О. О. Господарче право зарубіжних країн : Підручник. К., 1996. 351 с.

77. Мартемьянов В. С. Хозяйственное право. Т.1. Общие положения : Курс лекций. М., 1994. 312 с.

78. Мілаш В. Законодавчі дефініції термінів «зовнішньоекономічна діяльність» і «зовнішньоекономічний договір»: подальший розвиток чи поглиблення дефекту. *Право України*. 2019. № 8. С. 195–209.

79. Мічурін Є. О. Техніка складання договорів: навч.-практ. посіб. Х. : Юрsvіт, 2006. 536 с.

80. Морщагіна Н. С. Проблематика підвідомчості справ про оскарження рішень, дій чи бездіяльності Антимонопольного комітету України. *Вісник господарського судочинства*. 2014. № 5. С. 49–53.

81. Ніколенко Л. Поняття та ознаки перегляду судових рішень за нововиявленими або виключними обставинами у господарському судочинстві. *Право України*. 2018. № 7. С. 115–129.

82. Ніколенко Л. М. Захист прав та інтересів суб'єктів господарювання в умовах реформування законодавства. *Економіка та право*. 2017. № 2. С. 19–24.

83. Пашков В. Організація правової роботи на підприємствах, установах, організаціях як навчальна дисципліна та складова господарсько-правової освіти. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2010. № 4. С. 186–194.

84. Піддубна В. Ф. Класифікація юридичних осіб за способом утворення. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія «Право»*. 2018. Вип. 53. Т. 1. С. 136–138.

85. Побирченко И. Г. Хозяйственная юрисдикция (общее учение). К., 1973. 252 с.

86. Поєдинок В. «Корпоративна соціальна відповідальність» та «бізнес і права людини»: співвідношення концепцій. *Право України*. 2019. № 8. С. 132–144.

87. Поєдинок В. Окремі проблеми правового становища суб'єктів господарювання державного сектора економіки. *Право України*. 2018. № 6. С. 57–70.

88. Поляков Б. М. Арбітражний керуючий – найзалежніша особа процедури банкрутства. *Вісник господарського судочинства*. 2001. № 3. С. 86–89.

89.Поляков Б. М. Вдосконалення процесуального законодавства про банкрутство. *Вісник господарського судочинства*. 2002. № 2. С. 52–57.

90.Поляков Б. М. Деякі питання по ініціюванню провадження справ про банкрутство. *Вісник господарського судочинства*. 2002. № 1. С. 109–114.

91.Поляков Б. М. Ліквідація як процедура банкрутства в Україні. *Вісник господарського судочинства*. 2002. № 2. С. 34–44.

92.Поляков Б. М. Особливості здійснення процедури санації керівником боржника. *Підприємництво, господарство і право*. 2002. № 1. С. 6–10.

93.Попова А. Поняття, ознаки та види господарських правовідносин на ринках небанківських фінансових послуг. *Право України*. 2019. № 8. С. 181–194.

94.Похиленко І. С. Метод інституційних рекомендацій як один із методів господарського процесуального права. *Вісник господарського судочинства*. 2011. № 4. С. 103–107.

95.Правове забезпечення дотримання принципу справедливості в управлінні економікою: монографія / за заг. ред. В.А. Устименка. Київ : НАН України, Інститут економіко-правових досліджень, 2017. 156 с.

96.Радзивілюк В. Концептуальні зміни цільової спрямованості новітнього законодавства про банкрутство. *Право України*. 2019. № 8. С. 107–119.

97.Радзивілюк В. Кооперативна ідентичність за законодавством України у світлі кооперативних принципів. *Право України*. 2018. № 6. С. 43–56.

98.Резнікова В. В. Досудове врегулювання господарських спорів: необхідність та шляхи реформування. *Вісник господарського судочинства*. 2012. № 5. С. 101–111.

99.Резнікова В. Відповідальність у господарському процесі за зловживання процесуальними правами та заходи процесуального примусу. *Право України*. 2017. № 9. С. 101–121.

100. Россильна О. Самопредставництво в господарському процесі України. *Право України*. 2018. № 7. С. 95–102.

101. Смітюх А. В. Корпоративні права та корпоративні паї (частки): теоретико-правові аспекти : монографія. Одеса: Фенікс, 2018. 662 с.

102. Смітюх А. Корпоративний пай (частка), неоформлений як цінний папір, як об'єкт речових прав і правовідносин. *Право України*. 2019. № 8. С. 120–131.

103. Смітюх А. Щодо співвідношення корпоративних прав, організаційно-господарських повноважень та організаційно-установчих повноважень власника. *Право України*. 2018. № 6. С. 132–142.

104. Степанова Т. В. Системоутворюючий вплив Господарського кодексу України на відносини господарського обігу. *10 років застосування Господарського кодексу України: сучасний стан та перспективи вдосконалення кодифікації*: зб. доп. наук.-практ. конф. (м. Київ, 14 листоп. 2014 р.). Одеса: Юрид. літ., 2014. С. 139–142.

105. Теліпко В. Е. Науково-практичний коментар Господарського процесуального кодексу України / за ред. Притики Ю. Д. К. : Центр учбової літератури, 2011. 608 с.

106. Труш І. В. Господарська правосуб'єктність комунальних підприємств. *Економіка та право*. 2011. № 3. С. 63–67.

107. Устименко В. А., Поліщук Н. Ю. Перспективи застосування криптовалют в електроенергетиці України: зарубіжний досвід і вітчизняні здобутки. *Економіка та право*. 2019. № 2. С. 64–69.

108. Устименко В., Гудіма Т. Міграція, монетарна політика та сталий розвиток: господарсько-правовий вимір. *Право України*. 2019. № 8. С. 31–46.

109. Шабанов Р., Ждан М. Досудове врегулювання господарських спорів: співвідношення норм матеріального та

процесуального права. *Підприємництво, господарство і право*. 2018. № 2. С. 63–68.

110. Шаповалова О. Принципи інституціоналізації цифрової інфраструктури контролю у сфері господарювання. *Право України*. 2019. № 8. С. 94–106.

111. Швець Д. В. Актуальні проблеми вдосконалення контрольної діяльності у сфері виконавчої влади. *Сучасні проблеми адміністративного права та процесу* : тези доп. учасників Всеукр. наук.-практ. конф. (м. Харків, 30 черв. 2017 р.) / МВС України; Харків. нац. ун-т внутр. справ, каф. адмін. права і процесу ф-ту № 3. Харків, 2017. С. 64–66.

112. Шемета Т. Частка в статутному капіталі товариства з обмеженою відповідальністю: поняття, правова природа. *Підприємництво, господарство і право*. 2019. № 1. С. 55–60.

113. Щербина В. Господарсько-правова відповідальність у доктрині господарського права України та її законодавче забезпечення. *Право України*. 2019. № 8. С. 81–93.

114. Щербина В. Право господарського відання і право оперативного управління: поняття, зміст та сфера застосування в Україні. *Право України*. 2018. № 6. С. 13–30.

Правові акти

1. Конституція України від 28.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.

2. Бюджетний кодекс України: затверджений Законом України від 21.06.2001 р. *Голос України*. 2001. № 129.

3. Господарський кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 16.01.2003 р. *Голос України*. 2003. № 49.

4. Господарський процесуальний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 06.11.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 6. Ст. 56.

5. Земельний кодекс України: затверджений Законом України від 25.10.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №3-4. Ст.27.

6. Кодекс торговельного мореплавства України: Прийнятий Верховною Радою України 23.05.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1995. № 47. Ст. 349.
7. Кодекс України з процедур банкрутства від 18.10.2018 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2019. № 19. Ст.74.
8. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 07.12.1984 р. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
9. Митний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 13.03.2012 р. *Офіційний вісник України*. 2012. № 32. Ст. 1175.
10. Повітряний кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 19.05.2011 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. № 48-49. Ст. 536.
11. Податковий кодекс України: Прийнятий Верховною Радою України 02.12.2010 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2011. –№ 13-14, № 15-16, № 17. Ст. 112.
12. Цивільний кодекс України : Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 40. Ст. 356.
13. Про акціонерні товариства : Закон України від 17.09.2008 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2008. № 50-51. Ст. 384.
14. Про Антимонопольний комітет України : Закон України від 26.11.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472.
15. Про аудиторську діяльність : Закон України від 22.04.1993р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 23. Ст. 243.
16. Про бухгалтерський облік і фінансову звітність в Україні : Закон України від 16.07.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 40. Ст. 365.

17. Про введення мораторію на примусову реалізацію майна : Закон України від 29.11.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 10. Ст. 77.

18. Про виконавче провадження : Закон України від 02.06.2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 30. Ст. 542.

19. Про відповідальність за несвоєчасне виконання грошових зобов'язань : Закон України від 22.11.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1997. № 5. Ст. 28.

20. Про відповідальність за правопорушення у сфері містобудування : Закон України від 14.10.1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 46. Ст. 411.

21. Про відповідальність суб'єктів підприємницької діяльності за несвоєчасне внесення плати за спожиті комунальні послуги та утримання придомових територій : Закон України від 20.05.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 29. Ст. 240.

22. Про господарські товариства : Закон України від 19.09.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. №49. Ст.682.

23. Про державне замовлення для задоволення пріоритетних державних потреб : Закон України від 22.12.1995 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 3. Ст. 9.

24. Про державне прогнозування та розробку програм економічного і соціального розвитку України : Закон України від 23.03.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 25. Ст.195.

25. Про державне регулювання ринку цінних паперів в Україні : Закон України від 30.10.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. №51. Ст.292.

26. Про державну контрольно-ревізійну службу в Україні : Закон України від 26.01.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 13. Ст. 110.

27. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань : Закон України від

15.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 31-32. Ст. 263.

28. Про джерела фінансування органів державної влади : Закон України від 30.06.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 34. Ст. 274.

29. Про електроенергетику : Закон України від 16.10.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 1. Ст.1.

30. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом : Закон України від 28.11.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. №1. Ст.2.

31. Про заставу : Закон України від 02.10.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. №47. Ст.672.

32. Про захист від недобросовісної конкуренції : Закон України від 07.06.1996 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 36. Ст. 164.

33. Про захист економічної конкуренції : Закон України від 11.01.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 12. Ст. 64.

34. Про захист національного товаровиробника від демпінгового імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 9-10. Ст. 65.

35. Про захист національного товаровиробника від субсидованого імпорту : Закон України від 22.12.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 12-13. Ст. 80.

36. Про захист прав споживачів : Закон України від 12.05.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 30. Ст. 379.

37. Про зовнішньоекономічну діяльність : Закон України від 16.04.1991 р. *Відомості Верховної Ради УРСР*. 1991. № 29. Ст. 37.

38. Про інноваційну діяльність : Закон України від 04.07.2002 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 36. Ст. 266.

39. Про інститути спільного інвестування (пайові та корпоративні інвестиційні фонди) : Закон України від 15.03.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 21. Ст.103.
40. Про іпотеку : Закон України від 05.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 38. Ст.313.
41. Про іпотечне кредитування, операції з консолідованим іпотечним боргом та іпотечні сертифікати : Закон України від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. №1. Ст.1.
42. Про кооперацію : Закон України від 10.07.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 5. Ст. 35.
43. Про кредитні спілки : Закон України від 20.12.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. №15. Ст. 101.
44. Про ліцензування певних видів господарської діяльності : Закон України від 01.06.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 36. Ст. 299.
45. Про Митний тариф України : Закон України від 05.04.2001 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2001. № 24. Ст. 125.
46. Про міжнародні договори України : Закон України від 29.06.2004 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 50. Ст. 540.
47. Про Національну депозитарну систему та особливості електронного обігу цінних паперів в Україні : Закон України від 10.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №15. Ст. 67.
48. Про оренду державного та комунального майна : Закон України від 10.04.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 30. Ст. 416.
49. Про особисте селянське господарство : Закон України від 15.05.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 29. Ст. 232.
50. Про передачу об'єктів права державної та комунальної власності : Закон України від 03.03.1998 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. №34. Ст. 228.

51. Про приватизацію державного майна : Закон України від 04.03.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 24. Ст. 348.

52. Про приватизацію невеликих державних підприємств (малу приватизацію) : Закон України від 06.03.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. № 24. Ст. 350.

53. Про природні монополії : Закон України від 20.04.2000 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2000. № 30. Ст. 238.

54. Про ратифікацію Договору про проведення узгодженої антимонопольної політики : Закон України від 16.01.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 14. Ст. 100.

55. Про судоустрій і статус суддів : Закон України від 02.06.2016 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст. 545.

56. Про товариства з обмеженою та додатковою відповідальністю : Закон України від 06.02.2018 р. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 13. ст.69.

57. Про товарну біржу : Закон України від 10.12.1991 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1992. 10. Ст. 139.

58. Про торгово-промислові палати в Україні : Закон України від 02.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 13. Ст. 52.

59. Про транзит вантажів : Закон України від 20.10.1999 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1999. № 51. Ст. 446.

60. Про транспорт : Закон України від 10.11. 1994 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 51. Ст. 446.

61. Про фермерське господарство : Закон України від 19.06.2003 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2003. № 45. Ст. 363.

62. Про фінансовий лізинг : Закон України від 16.12.1997 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1998. № 16. Ст. 68.

63. Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг : Закон України від 12.07.2001 р. *Відомості Верховної ради України*. 2002. № 1. Ст. 1.

64. Про цінні папери та фондовий ринок : Закон України від 23.02.2006 р. *Відомості Верховної Ради України*. 2006. № 31. Ст. 268.

65. Про Державну програму демонополізації економіки і розвитку конкуренції : Постанова Верховної Ради України від 21.12.1993 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 9. Ст. 42.

66. Про ратифікацію Угоди про порядок вирішення спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності : постанова Кабінету Міністрів України від 19.12.1992 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 9. Ст. 66.

67. Про затвердження переліку органів ліцензування : постанова Кабінету Міністрів України від 14.11.2000р №1698. *Вісник господарського судочинства*. 2001. №1.

68. Про затвердження Порядку надання Кабінетом Міністрів України дозволу на узгоджені дії, концентрацію суб'єктів господарювання : постанова Кабінету Міністрів України від 28.02.2002 р. *Конкурентне законодавство України: Юридичний збірник*. К., 2002. С. 118-125.

69. Про затвердження Порядку проведення досудової санації державних підприємств : постанова Кабінету Міністрів України від 17.03.2000 р. *Офіційний вісник України*. 2000. № 12. Ст. 467.

70. Про встановлення повноважень органів виконавчої влади та виконавчих органів міських рад щодо регулювання цін (тарифів) : постанова Кабінету Міністрів України від 25.12.1996 р. *Урядовий кур'єр*. 1997.

71. Про затвердження Статуту залізниць : постанова Кабінету Міністрів України від 06.04.1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 14. Ст. 548.

72. Про перетворення державних підприємств у казенні : постанова Кабінету Міністрів України від 30.06.1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 26.

73. Про Положення про реєстр неплатоспроможних підприємств та організацій : постанова Кабінету Міністрів України від 25.11.1996 р. *Державний інформаційний бюлетень про приватизацію*. 1997. № 5. С. 24–28.

74. Про регулювання фондів оплати праці підприємств-монополістів : постанова Кабінету Міністрів України від 05.05.1997 р. *Офіційний вісник України*. 1997. № 19.

75. Про державну реєстрацію нормативно-правових актів міністерств та інших органів виконавчої влади : указ Президента України від 03.10.1992 р. *Збірник указів Президента*. 1992. № 4.

76. Про деякі заходи з дерегулювання підприємницької діяльності : указ Президента України від 23.07.1998 р. *Офіційний вісник України*. 1998. № 30.

77. Про впорядкування діяльності суб'єктів підприємницької діяльності, створених за участю державних підприємств : декрет Кабінету Міністрів України від 31.12.1992 р. *Відомості Верховної ради України*. 1993. № 11. Ст. 94.

78. Методика визначення монопольного (домінуючого) становища на суб'єктів господарювання ринку : затверджено розпорядженням АМК України від 05.03.2002 р. КПС «НАУ».

79. Методичні рекомендації щодо виявлення ознак неплатоспроможності підприємства та ознак дій з приховування банкрутства, фіктивного банкрутства та доведення до банкрутства: затверджено наказом Міністерства економіки України від 17.01.2001 р. *Бюлетень законодавства і юридичної практики*. 2002. № 4. С. 122-129.

80. Наказ Антимонопольного комітету, Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції «Про організацію взаємодії між Антимонопольним комітетом і Міністерством економіки та з питань європейської інтеграції України у сфері контролю за цінами» від 02.02.2005 р. КПС «НАУ».

81. Наказ Держкомстату України, Мінекономіки, Антимонопольного комітету України від 29.05.2002 р. № 207/159/3 «Про утворення міжвідомчої робочої групи із

статистичного вивчення монопольного сектора в економіці України» КПС «НАУ».

82. Наказ Міністерства економіки України «Про порядок реєстрації (обліку) зовнішньоекономічних контрактів (договорів) на здійснення експортних операцій з металобрухтом» від 15.12.2005 р. *Офіційний вісник України*. 2006. № 1. Ст. 61.

83. Положення про порядок відчуження основних фондів, що є у загальнодержавній власності : Затверджено Наказом ФДМ України від 30.07.1999р. *Офіційний вісник України*. 1999. № 34. Ст. 142.

84. Положення про порядок надання заяв до Антимонопольного комітету України про попереднє отримання дозволу на концентрацію суб'єктів господарювання (Положення про концентрацію): Затверджено розпорядженням АМК України від 19.02.2002 р. КПС «НАУ».

85. Положення про порядок погодження з органами Антимонопольного комітету України рішень органів державної влади, органів адміністративно-господарського управління та контролю, органів місцевого самоврядування щодо демонополізації економіки, розвитку конкуренції та антимонопольного регулювання: затверджено розпорядженням АМК України від 01.04.1994 р. КПС «НАУ».

86. Положення про порядок подання заяв до органів Антимонопольного комітету України про надання дозволу на узгоджені дії суб'єктів господарювання: затверджено розпорядженням АМК України від 12.02.2002 р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 11. Ст. 542.

87. Положення про порядок проведення досудової санації господарських товариств, у статутних фондах яких державна частка перевищує 25 відсотків, та державних підприємств, щодо яких прийнято рішення про приватизацію: затверджено наказом Фонду державного майна України від 12.10.2001 *Вісник господарського судочинства*. 2002. №1. С. 104–108.

88. Положення про порядок проведення перевірок додержання законодавства про захист економічної конкуренції: затверджено Розпорядженням АМК України від 25.12.2001р. *Офіційний вісник України*. 2002. № 7. Ст. 323.

89. Положення про територіальне відділення Антимонопольного комітету України: затверджено розпорядженням АМК України від 23.02.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. № 14. Ст. 622.

90. Положення про форму зовнішньоекономічних договорів (контрактів): затверджено Наказом Міністерства економіки та з питань європейської інтеграції України від 06.09.2001 р. *Офіційний вісник України*. 2001. № 39. Ст. 1784.

91. Порядок скасування рішення про державну реєстрацію нормативно-правових актів, занесених до державного реєстру: затверджено Наказом Мініюсту України від 31.07.2000 р. *Офіційний вісник України*. 2000. № 31. Ст. 1336.

92. Тимчасові правила розгляду справ про порушення антимонопольного законодавства України: затверджено розпорядженням АМК України від 19.04.1994 р. КПС «НАУ».

93. Про деякі питання практики застосування Закону України «Про банкрутство» : роз'яснення Президії Вищого арбітражного суду України від 18.11.1997 р. *Вісник Вищого арбітражного суду України*. 1998. № 1, №3.

94. Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя: постанова Пленуму Верховного суду України від 01.11.1996 р. КПС «НАУ».

Навчальне видання

ГОСПОДАРСЬКЕ ПРАВО

Навчальний посібник

Укладач Андрій Анатолійович **Бутирський**

Відповідальний за випуск **Боднарук М. І.**

Літературний редактор **Макарова О.П.**

Технічний редактор **Чораєва Г.К.**

Підписано до друку 00.04.2020. Формат 60x84/16.

Папір офсетний. Друк різнографічний. Умов.-друк. арк. 7,9.

Обл.-вид. арк. 8,5. Тираж 50. Зам. Н-023.

Видавництво та друкарня Чернівецького національного університету.

58012, Чернівці, вул. Коцюбинського, 2.

e-mail: ruta@chnu.edu.ua

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 891 від 08.04.2002.